

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

โลกปัจจุบันนั้น ได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วจากในอดีตที่การเดินทางเคยใช้สัตว์เป็นพาหนะก็ได้มีการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิต เช่น มีการประดิษฐ์จักรยานและพัฒนาไปจนกระทั่งมีการประดิษฐ์ยานพาหนะที่เดินด้วยกำลังเครื่องยนต์ เช่น จักรยานยนต์ และรถยนต์ เป็นต้น และในปัจจุบันยานพาหนะอย่างจักรยานยนต์ และรถยนต์ ถือเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางที่มนุษย์แทบจะขาดไม่ได้ แม้ในประเทศไทยเองก็เช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากจำนวนยานพาหนะที่ก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัดเช่นทุกวันนี้ โดยยานพาหนะที่ได้รับการพัฒนาเหล่านี้แล่นด้วยเครื่องยนต์กลไกที่มีศักยภาพมากขึ้น ทำให้สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยความเร็วสูง จนอาจสามารถสร้างความเสียหายให้กับบุคคลในสังคมได้หากใช้โดยขาดความระมัดระวัง และโดยทั่วไปเมื่อมนุษย์ดัดแปลงสิ่งที่มีแอลกอฮอล์แล้วมักจะทำให้ความสามารถในการใช้เหตุผลที่ถูกต้องลดลงหรือทำให้กระบวนการคิดการตัดสินใจช้าลง นำไปสู่ความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายมากขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องมีการบัญญัติกฎหมายมาควบคุมและจัดระเบียบการจราจรเพื่อความสะดวกและปลอดภัยของประชาชนในการใช้รถใช้ถนน

การวิจัยมาตรการทางกฎหมายในการกำหนดโทษสำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานขับขี้นขณะเมาสุราตามกฎหมายจราจรทางบกของประเทศไทยให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน จะเป็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาคารขับขี้นขณะเมาสุราให้ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลให้เกิดความปลอดภัย¹ มากขึ้นในอนาคต ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดโทษสำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดฐานขับขี้นขณะเมาสุรา โดยได้มีการศึกษาในเรื่องดังต่อไปนี้

---

¹ ศราวุฒิ พันธขาว. (2524). *การจราจร : ปัญหาและการแก้ไขกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: วัฒนชัย การพิมพ์. หน้า 2.

2.1 แนวคิดและที่มาของกฎหมายจารีตประเพณี

การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคม จาก โครงสร้างทางสังคมแบบง่าย ๆ จนพัฒนา กลายเป็นสังคมที่มีความซับซ้อนอย่างเช่นในปัจจุบันนั้น เมื่อคนหมู่มากมาอยู่รวมกันในสังคม เดียวกันจึงต้องมีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อควบคุมให้สมาชิกในสังคมสามารถอยู่ร่วมกัน ได้ อย่างสงบสุข ดังนั้น กฎหมายที่ถือว่าเป็นกฎเกณฑ์กับสังคมจึงมีความสัมพันธ์ที่สอดคล้องกันอย่าง ใกล้เคียง เพราะยิ่งเมื่อสังคมมีความซับซ้อนขึ้นมากเพียงใด ปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมก็จะมี ความ ซับซ้อนยิ่งขึ้น ไปด้วย เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือควบคุม ความประพฤติของสมาชิกในสังคม ให้สอดคล้องรองรับกับรูปแบบและสถานการณ์ของสังคม ในปัจจุบัน เพื่อที่จะสามารถปรับใช้กฎหมายให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงต่อไป ดังจะเห็นได้จาก ทฤษฎีกฎหมายสามชั้น หรือกฎหมายสามยุค² (Three-layered Law Theory) ของศาสตราจารย์ ปรีดี เกษมทรัพย์ ดังนี้

ยุคกฎหมายจารีตประเพณี (Customary law) หรือยุคกฎหมายชาวบ้าน (Folk law) ที่มีการ ใช้มาตั้งแต่สมัยบุพกาล กล่าวคือ เป็นประเพณีหรือพฤติกรรมที่กระทำสืบต่อกันมา หากผู้ใดฝ่าฝืน ถือว่าเป็นผู้กระทำชั่ว ซึ่งพฤติกรรมที่สืบต่อกันมาเหล่านี้มีที่มาจากสามัญสำนึกและความสามารถในการ จำแนกความดีความชั่วของมนุษย์ อันเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถใช้ความรู้สึกหรือเหตุผลแบบ ธรรมดาเข้าใจได้ และสมาชิกในสังคมเห็นพ้องกันว่าเป็นเสมือนกฎหมาย เช่น การลักขโมย หรือ การฆ่าผู้อื่น เป็นการประพฤติกว้าง เป็นต้น

ยุคกฎหมายของนักกฎหมาย (Jurist law) เมื่อสังคมมีความเจริญมากขึ้นและสังคมมี โครงสร้างที่ซับซ้อนมากขึ้น เมื่อมีผู้กระทำละเมิดต่อกฎหมายจารีตประเพณีอันเป็นการกระทำชั่ว สมาชิกในสังคมต้องการให้มีการพิจารณาโทษกับผู้กระทำผิด และความต้องการนี้เองที่พัฒนา นำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า กระบวนการยุติธรรม

กระบวนการยุติธรรม จะต้องมีการตัดสินชี้ขาดซึ่งการกระทำตลอดจนการลงโทษกับผู้กระทำความผิด และเมื่อมีการใช้กระบวนการยุติธรรมมากขึ้นก็มีการสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อมา ใช้กับกรณีที่มีความซับซ้อนขึ้น และกรณีที่จารีตประเพณีแบบเดิมไม่อาจใช้ได้ เช่น เรื่องการ ครอบครองทรัพย์สิน เป็นต้น กฎเกณฑ์ใหม่นี้เป็นการเสริมเติมจากจารีตประเพณีให้มีความเหมาะสมและ สอดคล้องกับยุคสมัย เรียกว่า กฎหมายนักกฎหมาย

² ปรีดี เกษมทรัพย์. (2553). *นิติปรัชญา* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์.

ยุคกฎหมายนิติบัญญัติ หรือกฎหมายเทคนิค (Technical law) กาลเวลาที่ล่วงผ่านไปทำให้สังคมมีความเจริญที่ก้าวไกล และเปลี่ยนแปลงมากขึ้น โครงสร้างทางสังคมมีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นตามไปด้วย จึงต้องมีการแก้ปัญหาเพื่อจุดประสงค์เฉพาะบางประการ ซึ่งกฎเกณฑ์ที่มีมาก่อนนั้นมีข้อจำกัดไม่อาจตอบสนองความต้องการได้ และบางครั้งเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับจารีตประเพณีเลย เช่น การห้ามตัดไม้บางประเภท ซึ่งในอดีตการตัดไม้ไม่ใช่เรื่องผิดศีลธรรม แต่ในปัจจุบันมีความจำเป็นต้องรักษาสมดุลธรรมชาติ จึงมีการกำหนดเช่นนั้น หรือเมื่อก่อนการสัญจรใช้สัตว์เป็นพาหนะ เช่น วัว ควาย เป็นต้น ซึ่งสัตว์พาหนะเหล่านั้นมีอัตราการเคลื่อนที่ช้า ไม่จำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดแบ่งส่วนบนเส้นทางการสัญจร หากมีการสัญจรในเส้นทางเดียวกันก็จะค่อย ๆ หลบหลีกกันเท่านั้น แต่ในยุคปัจจุบันมีการใช้เครื่องจักรกลยานยนต์เป็นพาหนะ ซึ่งมีขีดความสามารถในการเคลื่อนที่ด้วยความเร็วสูงหากไม่มีการกำหนดแบ่งส่วนเส้นทางสัญจรกันคนละฝั่งก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายที่ร้ายแรงได้ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ในการบัญญัติกฎหมายจราจรขึ้นมาไม่ใช่แค่เพื่ออำนวยความสะดวกในการคมนาคมเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นการบัญญัติขึ้นมาเพื่อความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนนอีกด้วย ความผิดที่เป็นการก่ออันตรายนั้นเป็น การกระทำที่ใกล้จะก่อให้เกิดผลที่เป็นการทำอันตรายต่อคุณธรรมทางกฎหมายที่บุคคลอื่นได้รับความคุ้มครอง แม้ว่าผลที่เป็นความเสียหายจะยังไม่เกิดขึ้นก็สามารถลงโทษได้ ดังนั้น ความผิดที่เป็นการก่ออันตรายจึงมี “ความสมควรถูกลงโทษ”³ อยู่ในตัวเองเหมือนความผิดอาญาที่เป็นการทำอันตราย⁴

ผลของความผิดที่เป็นการก่ออันตรายนั้น เพียงแต่อยู่ในฐานะความเป็นไปได้ก็ต้องรับผิดชอบแล้ว โดยไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยถึงปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของความผิดอาญาที่เป็นการทำอันตรายที่จำต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของการกระทำอย่างแท้จริง เช่น นาย ก. ได้ขับรถยนต์ไปในทางเดินรถที่มีรถไฟผ่านเมื่อปรากฏว่ามีเสียงสัญญาณของรถไฟ หรือรถไฟกำลังแล่นผ่านเข้ามาใกล้อันอาจเกิดอันตรายได้ นาย ก. ไม่ลดความเร็วลง และไม่หยุดรถให้ห่างจากทางรถไฟไม่น้อยกว่า 5 เมตร นาย ก. มีความผิดฐาน ไม่ลดความเร็วและไม่หยุดรถให้ห่างจากทางรถไฟไม่น้อยกว่า 5 เมตร ตามมาตรา 62 แห่งพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 แม้ว่าจะไม่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นก็ตาม เพราะการกระทำผิดดังกล่าวถือเป็นการกระทำผิดที่เป็นการก่อการอันตรายแก่ชีวิตและร่างกายของผู้อื่นได้ ถ้าเกิดผลของอันตรายจากการชนกัน

³ คณิต ฅ นคร. (2534). *กฎหมายอาญาภาคความผิด*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 14.

⁴ คณิต ฅ นคร. (2531). *เงื่อนไขแห่งการลงโทษทางภาวะวิสัย*. สมยศ เชื้อไทย. *รวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์*. กรุงเทพฯ : พี.เค.พรินติ้งเฮาส์. หน้า 126.

เกิดขึ้นในขณะที่รถไฟกำลังแล่นผ่านมา ด้วยเหตุนี้ในกรณีความผิดอาญาที่เป็นการก่ออันตรายจึงวินิจฉัยเพียงแต่ว่ามีผลของอันตรายน่าจะเกิดขึ้นจริง หรืออยู่ในฐานะความเป็นไปได้หรือไม่เท่านั้น⁵

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่า กฎหมายจราจรทางบกเป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นมาในยุคกฎหมายเทคนิค อันเป็นกฎหมายที่บัญญัติมาเพื่อควบคุมความประพฤติของคนในสังคมให้เกิดความสะดวก และความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน ดังนั้น หากผู้ใดกระทำความผิดกฎหมายดังกล่าว ผู้นั้นจะต้องรับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น

2.1.1 วิวัฒนาการกฎหมายจราจรของประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย รถที่เข้ามาในประเทศไทยรุ่นแรก คือ รถลาก มีการเริ่มนำมาใช้ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และชาวต่างชาติก็ได้มีการสร้างถนนเพื่อให้รถลากได้ใช้เดินทางติดต่อทำการค้าขายกันได้สะดวกมากขึ้น จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติรถลาก พุทธศักราช 2444 ออกใช้บังคับ ต่อมาเริ่มมีการนำรถยนต์เข้ามาใช้มากขึ้น จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2448 และพระราชบัญญัติรถจ้าง พ.ศ. 2448 ขึ้น เพื่อเป็นการจัดระเบียบการจดทะเบียนรถ คนขับรถ กำหนดทะเบียนใบอนุญาต รวมทั้งข้อบังคับเกี่ยวกับความปลอดภัย⁶

ในส่วนของกฎหมายจราจร ได้มีการบัญญัติที่เกี่ยวกับการจราจรขึ้นเป็นฉบับแรก คือ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2477 การร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้อาศัยหลักจากกฎหมายจราจรของประเทศอังกฤษ นำมาดัดแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับประเทศไทย ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติการขนส่ง พ.ศ. 2497 ออกมาใช้บังคับ เพื่อควบคุมเกี่ยวกับการขนส่ง สาเหตุที่ต้องมีการบัญญัติกฎหมายข้างต้นออกมามีขึ้นก็เพื่อการจัดระเบียบการจราจรให้เกิดความเหมาะสมกับสภาพจราจร และจำนวนยานพาหนะที่เพิ่มขึ้น เพื่อก่อให้เกิดความสะดวกและความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สินของประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนน และด้วยความเจริญก้าวหน้าของสังคม ทำให้การเดินทางบนท้องถนนมีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์มากขึ้น ประกอบกับความเจริญทางเทคโนโลยี ทำให้มีการพัฒนารูปแบบและเครื่องยนต์กลไกของยานพาหนะที่นำมาใช้บนถนน จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้เหมาะสมเพื่อสามารถรองรับ

⁵ สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์. (2536). *ผลของการกระทำทางอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีผลที่เป็นการก่ออันตราย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁶ จินตนา ขจิตร์ธน์. (2559). *ความรับผิดชอบทางอาญากรณีเมาแล้วขับ*. หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. หน้า 8.

กับสภาพการไ้ร้รลใช้ถนนได้ดียิ่งขึ้น โดยได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 แทนพระราชบัญญัติจราจรทางบกฉบับเดิม⁷

สาเหตุอันเป็นที่มาของเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 คือ จากการคมนาคมและขนส่งทางบกได้เจริญก้าวหน้าขยายตัวไปทั่วประเทศ และเชื่อมโยงไปยังประเทศใกล้เคียง และจำนวนยานพาหนะในท้องถนนและทางหลวงได้ทวีจำนวนขึ้น ประกอบกับประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการจราจรทางถนน และพิธีสารว่าด้วยเครื่องหมายและสัญญาณตามถนน จึงควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก ซึ่งใช้บังคับมากกว่า 40 ปี ให้เหมาะสมกับสภาพการจราจรและจำนวนยานพาหนะที่เพิ่มขึ้น และเพื่อความปลอดภัยแก่ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชนจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ขึ้น⁸

พระราชบัญญัติจราจร พ.ศ. 2522 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพการณ์ของการสัญจรมาโดยตลอด เพื่อให้เกิดความสะดวก ปลอดภัยในการจราจร โดยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2522 , (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2529 , (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2535 (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2538 , (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2542 , (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 , (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2551 , (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2557 , (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2557 และ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2559

2.1.2 วิวัฒนาการเกี่ยวกับกฎหมายเมาแล้วขับของประเทศไทย

ซึ่งหากกล่าวถึงการไ้ร้รลใช้ถนนแล้ว สิ่งหนึ่งที่ตามมาก็คงไม่พ้นอุบัติเหตุบนท้องถนน ซึ่งอุบัติเหตุบนท้องถนนนี้เกิดขึ้นได้ด้วยหลายสาเหตุ แต่สาเหตุที่เป็นปัญหาใหญ่และก่อให้เกิดอุบัติเหตุที่รุนแรง คือ ผู้ขับขี่เมาสุรา จึงทำให้ต้องมีการตรากฎหมายเฉพาะที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดฐานขับรถขณะเมาสุรา ซึ่งตามกฎหมายจราจรฉบับแรก อันได้แก่ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2477 ได้บัญญัติถึงความผิดฐานขับรถขณะเมาสุราไว้ในมาตรา 29 โดยกำหนดห้ามมิให้ขับรถในเวลาที่ร่างกายหย่อนความสามารถในอันที่จะขับ หรือในเมื่อได้เสพสุราหรือของเมาอย่างอื่นจนหย่อนความสามารถในอันจะขับ ซึ่งหากฝ่าฝืนจะได้รับโทษตามบทกำหนดโทษในมาตรา 66 คือ

⁷ จิตติมา เทพอารักษ์กุล. (2543). *มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษผู้กระทำความผิดกฎหมายจราจร*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 11.

⁸ พลพิพัฒน์ วรชินาคมน. (2553). *การนำเอาโทษกักขังมาใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 38.

ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท และให้ศาลมีอำนาจถอนใบอนุญาต หรือถ้าเป็นความผิดไม่ร้ายแรงให้นายทะเบียนยึดใบอนุญาตฉบับไว้ ไม่เกินหนึ่งเดือนก็ได้”

ต่อมาตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2508 ในมาตรา 7 ได้มีการบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2477 ในมาตรา 29 โดยแก้ไขข้อความที่กำหนดในความผิดเกี่ยวกับการขับขี่ขณะเมาให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น และในมาตรา 13 พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ได้มีการบัญญัติแก้ไขเพิ่มบทกำหนดโทษความผิดฐานเมาแล้วขับ ในมาตรา 66 โดยเพิ่มระวางโทษปรับจากหนึ่งร้อยบาท เป็นห้าร้อยบาท และเพิ่มโทษยึดใบอนุญาตขับรถของนายทะเบียนจากหนึ่งเดือนเป็นหนึ่งปี อีกทั้งเพิ่มบทบัญญัติเรื่องการอุทธรณ์คำสั่งยึดใบอนุญาตขับรถของนายทะเบียนต่ออธิบดีกรมตำรวจภายในเวลาที่กำหนด¹⁰

ต่อมาเมื่อได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 ขึ้นเพื่อบังคับใช้แทนพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2477 ได้มีการบัญญัติถึงความผิดฐานขับรถขณะเมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น ไว้ในมาตรา 43 และได้บัญญัติถึงระวางโทษความผิดฐานขับรถขณะเมาสุราไว้ในมาตรา 157 โดยได้มีการเพิ่มระวางโทษปรับ จากไม่เกินห้าร้อยบาท เป็นตั้งแต่สี่ร้อยบาทถึงหนึ่งพันบาท ในส่วนโทษเกี่ยวกับ ยึด พักใช้ หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ ก็เป็นไปตามมาตรา 161 ซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติม โดยเปลี่ยนผู้มีอำนาจยึดใบขับขี่จากนายทะเบียนเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเพิ่มประเภทโทษสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ นอกจากเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่แก่ศาล ตามมาตรา 162

พระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2535 ได้มีการบัญญัติแก้ไขระวางโทษในความผิดฐานขับรถขณะเมาสุรา โดยแก้ไขระวางโทษปรับและให้มีกำหนดสูงขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน โดยแก้ไขโทษปรับเป็นปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท และเพิ่มโทษจำคุกไม่เกิน 3 เดือน โดยบทลงโทษดังกล่าวถูกนำมาใช้กับความผิดฐานขับรถขณะเมาสุราทุกกรณี ทั้งมีและไม่มีผลเสียหายเกิดขึ้น ในกรณีที่มีผลความเสียหายเกิดขึ้น หากมีพฤติการณ์ของความประมาทผู้กระทำความผิดอาจมีความผิดตามมาตรา 390 มาตรา 300 หรือมาตรา 291 ประมวลกฎหมายอาญาเพิ่มขึ้นอีกด้วย ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงแต่ละกรณีไป หากพิสูจน์ไม่ได้ว่าผู้ขับขี่มีการกระทำถึงขั้นประมาท ผู้กระทำความผิดฐานขับรถขณะเมาสุรา คงมีความผิดเพียงมาตรา 43 (2) พระราชบัญญัติทางบก ซึ่งมีระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งเห็นได้ว่าระวางโทษกรณีดังกล่าวยังไม่เหมาะสมกับความร้ายแรงที่เกิดขึ้น ทั้งที่เป็นเหตุทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย แต่กลับไม่สามารถลงโทษในระวางโทษที่เหมาะสมได้ ทำได้

⁹ มูลนิธิเมาไม่ขับ. (2558). บทความ “ข้อกฎหมายเมาแล้วชี้จราจรยาน”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.ddd.or.th/Contents/view/3768> [2563, 15 มกราคม].

¹⁰ พระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2508. มาตรา 7.

เพียงลงโทษตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก จากเหตุผลดังกล่าว จึงนำมาสู่การแก้ไขเพิ่มเติมบทลงโทษความผิดฐานขับซี้รถขณะเมาสุราครั้งล่าสุด พระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 บทบัญญัติ มาตรา 160 ตรี มีการเพิ่มระวางโทษจำคุก จากจำคุกไม่เกินสามเดือนเป็นจำคุกไม่เกินหนึ่งปี เพิ่มโทษปรับจากปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นบาท เป็นห้าพันบาทถึงสองหมื่นบาท และกำหนดมาตรการบังคับทางปกครอง ในส่วนของการพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับซี้ไว้อย่างชัดเจน มิใช่เป็นเพียงโทษตามดุลพินิจของศาล อีกทั้งกำหนดระวางโทษในกรณีที่มีผลจากการกระทำความผิดไว้อย่างชัดเจน ตามวรรคสองถึงวรรคสี่ เพื่อเพิ่มมาตรการทางกฎหมายให้เหมาะสมและครอบคลุมผลของการกระทำความผิดมากยิ่งขึ้น ทำให้กรณีผู้ขับซี้ขับรถขณะเมาสุราและเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจ ได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษหนักใกล้เคียงกับการกระทำโดยประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งไม่ต้องมีพิสูจน์ลักษณะการกระทำว่าได้กระทำโดยประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญาอีกหรือไม่¹¹

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ที่ผ่านมาในอดีตจนถึงปัจจุบันประเทศไทยได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติจราจรทางบก หลายครั้งในหลายประเด็นเพื่อให้ตอบสนองกับปัญหาการจราจรของสังคมแต่ละสมัย แต่การแก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาหรือลดจำนวนอุบัติเหตุที่เกิดจากการขับซี้ขณะเมาสุราลงได้ ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติดังกล่าวในอนาคตจะต้องมุ่งแก้ไขปัญหาเรื่องการขับซี้ขณะเมาสุราอย่างจริงจังให้เกิดผลเป็นรูปธรรมในจำนวนสถิติคดีและจำนวนอุบัติเหตุที่มีสาเหตุมาจากการขับซี้ขณะเมาสุราที่ลดลง

2.1.3 ลักษณะของกฎหมายจราจร

อิทธิ มุสิกะพงษ์ ได้กล่าวถึงลักษณะของกฎหมายจราจรไว้ว่า กฎหมายจราจรเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกและปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน เป็นกฎเกณฑ์ที่กำหนดขึ้น ใช้บังคับเพื่อการจัดระเบียบการจราจรให้ทันกับการพัฒนาการเทคโนโลยียานยนต์ และสภาพการใช้รถใช้ถนน ดังนั้น กฎหมายจราจรจึงมีลักษณะเป็นกฎหมายเทคนิค (Technical Law) คือ บัญญัติขึ้นด้วยเหตุผลทางเทคนิค (Technical Reason) เพื่อการจัดระเบียบทางสังคม (Social Order) ไม่ได้บัญญัติตามเหตุผลทางด้านศีลธรรม (Moral Reason) เช่น การเดินทางช้ายทางขวาไม่มีความผิดในตัวของมันเอง ความถูกผิดเกิดขึ้นเนื่องจากการตั้งกฎเกณฑ์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าโดยพื้นฐานของกฎหมายจราจรแล้วบัญญัติขึ้นเพื่อประโยชน์ทางปกครอง บริหารโดยกำหนด

¹¹ ศุภวรรณ พันธุลิมานันท์. (2557). *มาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม สำหรับผู้กระทำความผิดฐานขับรถขณะมึนเมาในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 42-44.

กฎเกณฑ์และมาตรการต่าง ๆ เพื่อบังคับใช้ให้เกิดความสะดวกและปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน ฉะนั้นการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์จึงอยู่นอกเหนือความรู้สึกมนุษย์ในเรื่องความผิดกฎหมายศีลธรรม ซึ่งหลาย ๆ ประเทศได้แยกความผิดจรรยาบรรณให้สิ้นสภาพการเป็นความผิดอาญา โดยพิจารณาจัดให้การกระทำผิดดังกล่าวเป็นลักษณะของ “การฝ่าฝืนระเบียบ” เท่านั้น เป็นผลให้การกำหนดนโยบายทางอาญาต่อผู้กระทำผิดกฎหมายจรรยาบรรณไม่จำเป็นต้องใช้โทษและกระบวนการทางอาญามาบังคับ เช่นเดียวกับความผิดอาญาทั่วไป ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงผลเสียในการเข้ามาสู่กระบวนการทางอาญาและภาระการพิจารณาของศาล แต่สำหรับกฎหมายไทยไม่ได้แยกความผิดจรรยาบรรณออกจากกฎหมายอาญา ทั้งนี้เป็นเพราะแนวคิดในการร่างกฎหมายไทยที่นำแนวความคิดของประเทศอังกฤษมาใช้ ประกอบกับการที่สังคมไทยประชาชนยังขาดสำนึกในการปฏิบัติตามกฎหมายด้วยตนเอง หรือขาดหลักความเชื่อฟังกฎหมาย (Obedient to Law) ดังนั้น เพื่อให้กฎหมายที่บัญญัติขึ้นมีผลบังคับใช้ จึงต้องอาศัยบทลงโทษทางอาญามาใช้บังคับ¹²

กล่าวโดยสรุปคือ กฎหมายจรรยาบรรณเป็นกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นมาเพื่อจัดระเบียบและควบคุมสังคมให้เป็นไปโดยเรียบร้อย กฎหมายจรรยาบรรณเป็นกฎหมายเทคนิคที่กำหนดความรับผิดชอบจากการกระทำที่ไม่ได้มีพื้นฐานจากความชั่วในตัวเอง แต่รัฐกำหนดให้การกระทำบางอย่างเป็นความผิดเพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม เช่น การขับรถสวนเลน การขับรถฝ่าสัญญาณไฟ และการขับซิ่งขณะเมาสุรา เป็นต้น แต่หากมีการกำหนดความรับผิดชอบแต่ไม่มีการกำหนดโทษไว้ก็ไม่สามารถทำให้คนในสังคมปฏิบัติตามกฎหมายนั้นได้ ดังนั้น เมื่อมีการกำหนดข้อบังคับ กฎระเบียบ บางอย่าง หรือกฎหมาย ต้องมีการกำหนดโทษสำหรับการฝ่าฝืนไว้ด้วย

2.1.4 การบังคับใช้กฎหมายจรรยาบรรณ

การบังคับใช้กฎหมายจรรยาบรรณ หมายถึง การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกรูปแบบ เพื่อป้องกันการละเมิดกฎหมายจรรยาบรรณ ซึ่งได้แก่การตรวจตราในเขตพื้นที่รับผิดชอบหากพบการทำความผิดก็ดำเนินการไปตามอำนาจและหน้าที่ การบังคับใช้กฎหมายจรรยาบรรณนี้ไม่ได้จำกัดขอบเขตแต่เพียงการจับกุมและออกใบสั่งเท่านั้น แต่จะรวมไปถึงการป้องกันไม่ให้ผู้ขับขี่รถและคนเดินเท้าละเมิดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือไม่ตั้งใจ เช่น การเลี้ยวรถในที่ห้าม หรือการเดินเหม่อลอย เป็นต้น โดยจุดมุ่งหมายสำคัญของการบังคับใช้กฎหมายจรรยาบรรณก็เพื่อเป็นการข่มขวัญยับยั้งผู้ละเมิด หรือผู้มีแนวโน้มจะละเมิดกฎหมาย หรือระเบียบเกี่ยวกับการจรรยาบรรณ ในขณะที่เดียวกันการบังคับใช้กฎหมายจรรยาบรรณที่เหมาะสมนั้น มิใช่เพื่อทำให้ผู้ละเมิดได้เรียนรู้ที่จะหลีกเลี่ยงพฤติกรรมละเมิด

¹² สุรัชย์ คำพานิช. (2557). *มาตรการในการลงโทษความผิดฐานขับซิ่งขณะเมาสุราตามพระราชบัญญัติจรรยาบรรณทางบก*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 9.

กฎหมาย แต่เพื่อลดพฤติกรรมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนในการใช้รถใช้ถนนโดยไม่คำนึงถึงบุคคลอื่น¹³

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่า กฎหมายจราจรทางบกเป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นมาในยุคกฎหมายเทคนิค อันเป็นกฎหมายที่รัฐบัญญัติขึ้นมาเพื่อควบคุมความประพฤติของคนในสังคมเพื่อให้เกิดความสะดวก และความปลอดภัยในการใช้รถใช้ถนน ดังนั้น หากผู้ใดกระทำฝ่าฝืนจะต้องรับโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น และการบังคับใช้กฎหมายจราจรของเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นการควบคุมบุคคลทั่วไปให้เป็นไปตามกฎหมายจราจร แต่จากพฤติกรรมของผู้ขับขี่ในสังคมปัจจุบันจำนวนมากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจราจรทางบก เพิกเฉยต่อการบังคับใช้กฎหมาย ทั้งยังกระทำผิดซ้ำในระยะเวลาอันสั้น อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายจราจรและโทษที่บัญญัติไว้ อันเป็นการส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน และความสงบเรียบร้อยของประชาชนผู้ใช้รถใช้ถนน

2.2 ความเป็นมาของสุราในประเทศไทย ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดื่มสุรา และสถานการณ์สุราในปัจจุบัน

2.2.1 ความเป็นมาของสุราในประเทศไทย

สุราในประเทศไทยนั้น มีมาตั้งแต่ก่อนสมัยทวารวดี สุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ แต่มีหลักฐานเกี่ยวกับการจัดเก็บภาษีสุราปรากฏในรัชสมัยพระเจ้าปราสาททองราวปี พ.ศ. 2178 ว่ามีกฎหมายลักษณะธรรมเนียมว่าด้วยการจัดเก็บภาษีสุรา ดังปรากฏในบันทึกของ เดอ ลาร์ดูแบร์ ที่กล่าวว่า “อากรสุราเก็บตามจำนวนเตาที่ตั้งต้มขาย”¹⁴

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ได้ตราพระราชกำหนดให้ลงโทษข้าราชการที่ดื่มสุรา โดยการถอดออกจากราชการให้เป็นไพร่และสัทหน้าผาก เนื่องจากกฎหมายตราสามดวงถือว่าการเสพสุรายาเมา สุบผืน เที้ยวเล่นในเวลากลางคืนของเจ้านายและขุนนางเป็นเรื่องต้องห้าม เจ้านายและขุนนางที่ละเมิดกฎหมายตราสามดวงนี้ ถือว่าผู้นั้นทรยศขบถต่อแผ่นดิน และจะถูกลงพระอาญาและลดตำแหน่ง เพราะคติที่ว่าคนเมาอย่ามปลอมตัวประกอบอาชญากรรมได้ทุกอย่าง¹⁵

¹³ สุรชัย คำพานิช. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 12. หน้า 11.

¹⁴ นพพร สุวรรณพานิช. (2555). *โลกของเบียร์: The World Beer Guide*. กรุงเทพฯ: มติชน. หน้า 37

¹⁵ จุฑานันท์ บุญทรหาญ. (2552). *เล่าเรื่อง “เหล้า” นำมาเปลี่ยนนิสัย* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.kroobannok.com/9757> [2562, 13 พฤศจิกายน].

2.2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการดื่มสุรา

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มีทั้งหมด 4 ด้าน ประกอบด้วย¹⁶

1) ปัจจัยส่วนบุคคล เหตุที่นำไปสู่การดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากที่สุด คือ การถูกชักชวนจากเพื่อนและไม่เคยปฏิเสธ โดยนักดื่มให้เหตุผลว่า การบริโภคสุราหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทำให้มีเพื่อนมาก และเพื่อน ๆ ต่างให้การยอมรับในการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

2) ปัจจัยด้านครอบครัว เหตุที่นำไปสู่การดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากที่สุด คือ การดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ครอบครัวได้พบปะสังสรรค์พูดคุยกันมากขึ้น โดยสมาชิกในครัวเรือนมีการดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้วยกันเป็นประจำแม้ไม่ใช่ช่วงเทศกาล

3) ปัจจัยด้านชาติพันธุ์ เหตุที่นำไปสู่การดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากที่สุด คือ ความเชื่อว่าการดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จากพิธีกรรมจะช่วยส่งเสริมให้มีชีวิตที่ดี มีความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากขึ้นในกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ในอารยธรรมเอซเทค (Aztec) เชื่อว่า เมื่อใดก็ตามที่ต้องดื่มแอลกอฮอล์จะต้องดื่มจนเมาหัวราน้ำ ไม่เช่นนั้นเทพเจ้าจะโกรธมาก ในสังคมร่วมสมัยก็พบความเชื่อทำนองเดียวกัน เช่น ในสังคมของชาวโคฟีอาร์ (Kofyar) ในประเทศไนจีเรีย และชาวทิริกิ (Tiriki) ในประเทศเคนยาที่เชื่อว่าการดื่มเบียร์คือหนทางเดียวที่จะนาพาผู้คนไปพบพระเจ้าได้ เช่นเดียวกับผู้คนในโลกตะวันตกที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกจะให้คุณค่ากับ “ไวน์” ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา¹⁷

4) ปัจจัยด้านชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม เหตุที่นำไปสู่การดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มากที่สุด คือ การเข้าถึงร้านค้าที่จำหน่ายสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ง่ายขึ้น ทำให้สามารถซื้อสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้สะดวกมากขึ้น ชุมชนบางแห่งมีความเชื่อว่าการดื่มสุราและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ช่วยให้ร่างกายอบอุ่น หรือช่วยให้สุขภาพดีสอดคล้องกับแนวคิดของ Kuankong (2008) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของวัยรุ่น กรณีศึกษาชุมชนด้วย

¹⁶ ธัญวรัตน์ แจ่มใส, กล้าณรงค์ วงศ์พิทักษ์, อนุพันธ์ ประจักษ์ และสรณรงค์ ปล่องทอง. (2561). การศึกษาพฤติกรรมกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ และชุมชน และทัศนคติที่มีต่อวัฒนธรรมการดื่มของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว กูย และเขมร : กรณีศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ. รายงานวิจัย. ม.ป.ท.

¹⁷ สิทธิโชค ชาวไร่เงิน. (ม.ป.ป.). ประเด็นการศึกษามิติสังคมวัฒนธรรมของแอลกอฮอล์. สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.shi.or.th/download/588/> [2563, 25 พฤษภาคม].

ลาว เขมร อำเภอกำแพง จังหวัดสุรินทร์ กล่าวว่า ปัจจัยด้านระยะทางของแหล่งซื้อสุรา วัฒนธรรม ประเพณี หรือกิจกรรมในชุมชนมีผลที่เอื้อต่อการดื่มสุราของผู้ดื่ม

2.2.3 สถานการณ์แอลกอฮอล์ในปัจจุบัน

รายงานขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization) เรื่อง สถานการณ์แอลกอฮอล์ และ สุขภาพ ปี พ.ศ. 2561 (Global status report on alcohol and health 2018) ได้มีการรวบรวม ความก้าวหน้าทางด้านข้อมูลวิชาการต่าง ๆ และนำเสนอข้อมูลที่สำคัญที่มีเนื้อหาครอบคลุมสถานการณ์ การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สถานการณ์ปัญหาผลกระทบทางสุขภาพ ภาวะโรค การบาดเจ็บ เพื่อป้องกันและลดปัญหาผลกระทบต่าง ๆ ของการดื่มสุรา โดยมีประเด็นบางส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้¹⁸

1) ทั่วโลกมีนักดื่มร้อยละ 43 ของประชากรทั้งหมด หรือคิดเป็นประมาณ 2.3 พันล้านคน ส่วนปริมาณการบริโภคแอลกอฮอล์เฉลี่ยต่อหัวประชากรต่อปีคือ 6.4 ลิตรของแอลกอฮอล์บริสุทธิ์ แนวโน้มการบริโภคโดยรวมถือว่าค่อนข้างคงที่ ความชุกของนักดื่มวัยรุ่นอายุระหว่าง 15-19 ปี เท่ากับร้อยละ 27 โดยร้อยละ 14 เป็นนักดื่มวัยรุ่นที่ดื่มหนัก จากการวิเคราะห์คาดการณ์การบริโภค เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในอนาคตอีก 10 ปีข้างหน้า คาดว่าปริมาณการดื่มสุราของประเทศในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จะเพิ่มสูงขึ้นอีก 1.7 ลิตรต่อคนต่อปีในปี พ.ศ. 2568

2) ข้อมูลปี พ.ศ. 2559 ยืนยันว่า “แอลกอฮอล์เป็นปัจจัยเสี่ยงทางสุขภาพที่สำคัญ” ทั่วโลกมีคนเสียชีวิตด้วยโรคและการบาดเจ็บที่เกี่ยวข้องกับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ประมาณ 3 ล้านคนต่อปี คิดเป็นร้อยละ 5.3 หรือหนึ่งในยี่สิบของการเสียชีวิตทั้งหมดทั่วโลก ในจำนวนนี้ ส่วนใหญ่เป็นชาย ร้อยละ 75 การตายก่อนวัยอันควรทั่วโลกประมาณร้อยละ 7.2 เกิดจากการตาย ด้วยโรคและความเจ็บป่วยจากการดื่มแอลกอฮอล์ ส่วนใหญ่เป็นการเสียชีวิตด้วยสาเหตุของการ บาดเจ็บทั้งจากอุบัติเหตุจราจรและการฆ่าตัวตาย

2.3 ผลของสุรากับการเกิดอุบัติเหตุ

2.3.1 การดูดซึมแอลกอฮอล์ในร่างกาย

เมื่อเราดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์เป็นส่วนผสมอยู่ เช่น เบียร์ ไวน์ สุรา เครื่องดื่มนี้จะ ผ่านปากไปยังกระเพาะอาหารเข้าสู่ลำไส้เล็ก แอลกอฮอล์ส่วนหนึ่งจะถูกดูดซึมผ่าน soft mucous lining ที่ปากและกระเพาะอาหาร ส่วนที่เหลือจะถูกดูดซึมที่ลำไส้เล็ก เนื่องจากโมเลกุลของ แอลกอฮอล์มีขนาดเล็กและไม่ต้องการน้ำย่อยในการย่อยก่อน ฉะนั้น แอลกอฮอล์จึงถูกดูดซึมเข้าสู่

¹⁸ อรทัย วลีวงศ์. (2562). สถานการณ์แอลกอฮอล์และสุขภาพของ โลก. *ข้อเท็จจริงและตัวเลขเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในประเทศไทย พ.ศ. 2559-2561*. หน้า 56.

เลือดอย่างรวดเร็ว ถ้าหากกระเพาะอาหารว่างแอลกอฮอล์จะถูกดูดซึมหมดภายใน 30 นาทีหลังการดื่ม แต่ถ้ากระเพาะอาหารมีอาหารอยู่อาจต้องใช้เวลาจนถึง 90 นาที หรือนานกว่า แอลกอฮอล์ไม่สามารถถูกดูดซึมเข้าร่างกายโดยการหายใจเอาไอเข้าไป หรือไม่สามารถดูดซึมผ่านผิวหนังได้¹⁹

เมื่อแอลกอฮอล์เข้าสู่เลือดแล้ว แอลกอฮอล์จะเคลื่อนตามทิศทางเดินของเลือดจากลำไส้สู่ตับจากที่แอลกอฮอล์บางส่วนจะถูกทำลายโดยตับ จากนั้นเลือดจะผ่านไปทางหัวใจด้านขวา และเลือดถูกสูบฉีดไปปอด เพื่อรับออกซิเจน แล้วเลือดจะถูกส่งไปทางหัวใจด้านซ้ายและถูกสูบฉีดไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายผ่านเส้นเลือดแดงใหญ่ aorta จึงทำให้แอลกอฮอล์ถูกส่งไปตามเนื้อเยื่อต่างๆ ที่มีน้ำอยู่ เมื่อแอลกอฮอล์เข้าสู่สมองจะทำให้การทำงานของสมองช้าลงเมื่อแอลกอฮอล์ผ่านปอด แอลกอฮอล์บางส่วนจะแพร่ออกสู่อากาศ (ลมหายใจ) ซึ่งการวิเคราะห์ปริมาณแอลกอฮอล์ในลมหายใจจะสามารถนำไปสู่การวิเคราะห์หาปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดได้

2.3.2 ระดับอันตรายของแอลกอฮอล์ที่กระทบต่อร่างกาย

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในปริมาณมากและในระยะเวลาสั้น ๆ อาจทำให้เกิดภาวะแอลกอฮอล์เป็นพิษเฉียบพลัน ซึ่งอันตรายถึงชีวิตได้เนื่องจากแอลกอฮอล์มีการออกฤทธิ์เป็นสารกดประสาท หลังการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์แล้ว ระดับแอลกอฮอล์ในเลือดจะขึ้นสูงสุดภายในระยะเวลาเฉลี่ยประมาณ 45 นาที ระยะเวลาการออกฤทธิ์ในร่างกายขึ้นอยู่กับปริมาณแอลกอฮอล์ที่ดื่มจากการวัดระดับปริมาณแอลกอฮอล์ในการดื่มสุรา การดื่มเบียร์ เหล้า หรือไวน์ ปริมาณมากในระยะเวลาสั้น ๆ จึงอาจทำให้ผู้ดื่มหมดสติ ซึ่พจรเต้นช้าลง การหายใจแย่ง จนถึงอาจหยุดหายใจ ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตได้²⁰

ความรุนแรงของฤทธิ์แอลกอฮอล์ในการกดการทำงานของระบบประสาทส่วนกลางเป็นสัดส่วนโดยตรงกับความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ในเลือด มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับแอลกอฮอล์ในเลือดและอาการผิดปกติของร่างกาย ซึ่งมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้²¹

¹⁹ กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.). *เครื่องดื่มแอลกอฮอล์และอุบัติเหตุทางถนน มีอะไรน่ารู้บ้าง*. กลุ่มป้องกันการบาดเจ็บ สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://thaincd.com/document/file/download/leaflet/download1no34.pdf> [2563, 15 มกราคม].

²⁰ กรมสุขภาพจิต. (2562). *บทความด้านสุขภาพจิต “ควรรู้ไว้ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ดื่มมากแค่ไหนอันตรายถึงชีวิต”*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=29994> [2563, 15 มกราคม].

²¹ ปกครอง เปรมดิษฐกุล. (2558). *ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย : ศึกษากรณีขั้บรถขณะเมาสุราเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย*. งานเอกสารวิชาการ หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 14 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 5-6.

ตารางที่ 1 : ตารางแสดงผลของแอลกอฮอล์ในเลือดที่ระดับความเข้มข้นต่าง ๆ ต่อร่างกายและจิตใจ

ความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ในเลือด (มิลลิกรัม/100 มิลลิลิตร)	ผลต่อร่างกายและจิตใจ
20 – 30	ไม่ปรากฏอาการผิดปกติใด ๆ นอกจากผู้ดื่มมีอาการแฉะมีไสร่าเรงเพิ่มขึ้น
50 – 60	มีความรู้สึกอ่อนคลายทางอารมณ์ ประสาทและกล้ามเนื้อลดความว่องไวลง ระยะเวลาในการตอบสนองยาวขึ้น การตัดสินใจช้าลง ความสามารถในการขับขี่ยานยนต์ลดลง เป็นระดับความเข้มข้นที่ถือว่าผู้ขับขี่ยังอยู่ในอาการมีนเมาตามกฎหมายของประเทศไทย
80 – 100	เริ่มเสียการทรงตัว พูดไม่ชัด สายตาแยลง มองเห็นไม่ชัดเจน เริ่มมีปัญหาเกี่ยวกับการได้ยิน รู้สึกเคลิบเคลิ้ม มีความเชื่อมั่นที่มากขึ้น กล้ามเนื้อทำงานไม่ประสานกันก่อให้เกิดความลำบากยุ่งยากในการบังคับยานพาหนะ
110 -120	ความสามารถทางความคิดการตัดสินใจและการใช้วิจารณญาณเสื่อมลงอย่างเห็นได้ชัด การควบคุมร่างกายและจิตใจส่วนใหญ่เสียไป พูดไม่ชัด
140 - 150	มองเห็นภาพเลือนรางไม่ชัดเจน มีอุปสรรคในการใช้มือ แขน และขา สูญเสียการควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อ ต้องการความช่วยเหลือเมื่อจะเคลื่อนไหว จิตใจสับสนอย่างเห็นได้ชัด มีอาการมีนเมาอย่างหนัก มึนงง ไม่รู้เรื่อง
200	สูญเสียการควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อ ต้องการความช่วยเหลือเมื่อเคลื่อนไหว จิตใจสับสนอย่างเห็นได้ชัด
300	มีอาการมีนเมาอย่างหนัก มึนงง ไม่รู้เรื่อง ไม่มีสติสัมปชัญญะหรือเหลืออยู่น้อยมาก
400	สลบ หหมดสติ ไม่รู้สึกตัว
500	สลบลึก
600	ตายเนื่องจากหัวใจล้มเหลว

ตารางที่ 2 : ตารางความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเข้มข้น ของแอลกอฮอล์ในเลือดและ โอกาส การเกิดอุบัติเหตุจราจร²²

ระดับแอลกอฮอล์ในเลือด (มิลลิกรัม %)	สมรรถภาพในการขับรถ	โอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุจราจร
20	มีผลเพียงเล็กน้อยเฉพาะบางคน	ใกล้เคียงกับคนไม่ดื่มสุรา
50	มีผลทำให้ความสามารถในการขับขี่ยานพาหนะลดลงเฉลี่ย 8 % เป็นระดับที่เริ่มถือว่าการขับขี้อาจเป็นอันตราย	โอกาสเกิดอุบัติเหตุ จะเป็น 2 เท่าของคนที่ไม่ดื่มสุรา
80	มีผลทำให้ความสามารถในการขับขี่ยานพาหนะลดลงโดยเฉลี่ย 12 % มีผลต่อคนขับรถทุกคน และระดับนี้ใช้เป็นกฎหมายควบคุมในหลายประเทศ	โอกาสเกิดอุบัติเหตุ จะเป็น 3 เท่า ของคนที่ไม่ดื่มสุรา
100	มีผลทำให้ความสามารถในการขับขี่ยานพาหนะลดลงโดยเฉลี่ย 15 % มีผลต่อคนขับรถทุกคน และการขับรถจะแย่งอย่างรวดเร็วมุ่งถึงระดับนี้	โอกาสเกิดอุบัติเหตุ จะเป็น 6 เท่า ของคนที่ไม่ดื่มสุรา
150	มีผลทำให้ความสามารถในการขับขี่ยานพาหนะลดลงโดยเฉลี่ย 33 %	โอกาสเกิดอุบัติเหตุ จะเป็น 40 เท่าของคนที่ไม่ดื่มสุรา
มากกว่า 200	สมรรถภาพลดลงเป็นสัดส่วนกับระดับแอลกอฮอล์ สูญเสียการควบคุมการทำงานของกล้ามเนื้อ	โอกาสเกิดอุบัติเหตุ จะเป็น 50 เท่าของคนปกติ

²² กรมสุขภาพจิต. (2562). บทความด้านสุขภาพจิต “ควรรู้ไว้ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ดื่มมากแค่ไหนอันตรายถึงชีวิต” (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.dmh.go.th/news-dmh/view.asp?id=29994> [2563, 15 มกราคม].

2.3.3 ปัจจัยที่มีผลต่อระดับแอลกอฮอล์ในเลือด

ปกติผู้ที่ดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์มากและเข้มข้นจะมีระดับของแอลกอฮอล์ในเลือดและลมหายใจสูง แต่อย่างไรก็ตามยังมีปัจจัยอื่นที่มีผลต่อความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ในเลือดและลมหายใจ คือ²³

1) พฤติกรรมของการดื่ม

เครื่องดื่มที่มีความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ประมาณร้อยละ 20 โดยปริมาตรจะถูกดูดซึมเข้าเลือดได้ดีที่สุด ถ้าความเข้มข้นสูงกว่านี้ แอลกอฮอล์จะไปกดอัตราการเปิดของ pyloric valve ที่เชื่อมระหว่างกระเพาะอาหารและลำไส้เล็ก ให้มีการทำงานช้าลง ทำให้การดูดซึมแอลกอฮอล์เข้าระบบเลือดช้า ระดับของแอลกอฮอล์ในลมหายใจจะต่ำ

2) เวลา

ถ้าดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์แบบช้า ๆ ค่อย ๆ ดื่มไป จะทำให้อัตราการเพิ่มของแอลกอฮอล์ในเลือดเท่ากับอัตราการทำลายแอลกอฮอล์ของตับ ซึ่งจะมีผลทำให้แอลกอฮอล์ในเลือดต่ำ

3) อาหารในกระเพาะ

ถ้าในกระเพาะอาหารและลำไส้ไม่มีอาหารอยู่จะมีผลทำให้แอลกอฮอล์ถูกดูดซึมได้เร็ว แต่ถ้ามีอาหารที่มีไขมันมากจะทำให้การดูดซึมช้า กล่าวคือ หากกระเพาะอาหารว่าง แอลกอฮอล์จะถูกดูดซึมหมดภายใน 30 นาที แต่ถ้ากระเพาะอาหารมีอาหารอยู่ อาจใช้เวลาถึง 90 นาที หรือนานกว่า²⁴

4) น้ำหนักของร่างกาย

เนื่องจากร่างกายของคนเราประกอบด้วยน้ำ 2 ใน 3 ส่วน ฉะนั้น คนที่มีน้ำหนักมาก เมื่อแอลกอฮอล์ถูกดูดซึมเข้าร่างกายจะทำให้แอลกอฮอล์ในเลือดมีความเข้มข้นน้อยกว่าคนที่น้ำหนักเบา คนอ้วนจะมีน้ำในร่างกายน้อยกว่าคนผอมถ้าน้ำหนักเท่ากัน เนื่องจากแอลกอฮอล์จะละลายได้น้อยในไขมันเมื่อเทียบกับน้ำ ด้วยเหตุนี้ ปริมาณความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ในเลือดคนอ้วนจะสูงกว่าคนผอมเมื่อดื่มเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของแอลกอฮอล์เท่ากัน

²³ ปกครอง เปรมดิษฐกุล. อ่างแล้วเชิงอรธที่ 21. หน้า 20.

²⁴ กระทรวงสาธารณสุข. (ม.ป.ป.). เครื่องดื่มแอลกอฮอล์และอุบัติเหตุทางถนน มีอะไรน่ารู้บ้าง. กลุ่มป้องกันการบาดเจ็บ สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://thaincd.com/document/file/download/leaflet/download1no34.pdf> [2563, 15 มกราคม].

2.3.4 ฤทธิ์แอลกอฮอล์ต่อความสามารถในการขับขี่

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ส่งผลให้ร่างกายของผู้บริโภคหย่อนสมรรถภาพขณะอยู่ภายใต้ฤทธิ์ของแอลกอฮอล์นั้น แอลกอฮอล์ต่อความสามารถในการขับขี่ มีดังนี้²⁵

1) ทำให้ผลอต้ง่าย ไม่มีสมาธิที่จะระมัดระวังในการขับรถ คนดื่มสุราที่มีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดตั้งแต่ 20 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ขึ้นไป มักจะขาดความระมัดระวังในการขับรถ เช่น คอยเพลิน มองเพลิน สำหรับคนที่มีแอลกอฮอล์ในเลือด 80 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ จะมีผลต่อการสังเกตว่ารถยนต์ที่อยู่ข้างหน้านั้นจอดอยู่หรือกำลังแล่น สิ่งเหล่านี้จะเป็นสาเหตุให้เกิดอุบัติเหตุได้

2) การตัดสินใจผิดพลาด ตามธรรมชาติการขับรถต้องการตัดสินใจรีบด่วนที่จะแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เช่น กรณีมีรถจอดขวางหน้าในระยะกระชั้นชิดก็ต้องตัดสินใจว่า ถ้าหลบพ้นก็หลบหรือถ้าห้ามล้อทันทีห้ามล้อ คนที่เมาสุรานั่นมักตัดสินใจผิดพลาด

3) มีผลต่อระยะเวลาการตัดสินใจ ทำให้ปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวช้าลง²⁶ซึ่งระยะเวลาการตัดสินใจ หมายถึง ระยะเวลาสมองสั่งงานจนถึงเวลาที่ร่างกายทำตามที่สมองสั่ง เช่น เวลาขับรถผ่านไฟ เมื่อตาเห็นไฟแดงแล้วสมองสั่งงานให้เหยียบเบรก ระยะเวลาที่สมองสั่งจนถึงระยะเวลาที่เท้าแตะเบรกเป็นระยะเวลาตัดสินใจ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.75 วินาที สำหรับคนที่เมาสุราจะมีระยะเวลาการตัดสินใจนานกว่าคนปกติ

4) การเคลื่อนไหวของร่างกายเป็นไปไม่ดี คนเมาที่มีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดตั้งแต่ 90 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ การควบคุมการเคลื่อนไหวของแขนและขาเป็นไปไม่ได้

5) การได้ยินและการเห็นมีความผิดปกติ ดังนี้

การปรับม่านตาในความมืดจะกินเวลานานกว่าปกติ การปรับภาพจากลูกตาทั้งสองถูกรบกวนเมื่อมีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดตั้งแต่ 50 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ขึ้นไป ซึ่งหมายถึงอาจทำให้เห็นภาพเป็นสองภาพหรือเป็นภาพเดี่ยวแต่ไม่ชัด การกะระยะความลึกผิดไป เมื่อมีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดตั้งแต่ 30 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ การเห็นแสงไฟที่เคลื่อนไหวน้อยลง พบได้เมื่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดตั้งแต่ 20 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ ความรู้สึกสัมผัสของผิวหนังช้า เมื่อขับรถ

²⁵ กรมคุมประพฤติ. (ม.ป.ป.). *แนวปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดคดีเมาแล้วขับ*. เอกสารวิชาการ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. หน้า 3-5. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.probatation.go.th/contentdl.php?id=31370> [2563, 15 มกราคม].

²⁶ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. (2549). *เพื่อนักขับขี่ กลับถึงบ้านอย่างปลอดภัย*. สำนักเครือข่ายลดอุบัติเหตุ. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://resource.thaihealth.or.th/ubatiehtu/10773> [2563, 25 พฤษภาคม].

เร็วก็ไม่ค่อยรู้สึกการเสียดสีของลมที่ผิว หูอื้อ คนเมาจึงต้องพูดเสียงดัง ขณะขับรถการได้ยินเสียงรถคันอื่นจึงไม่ดี

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สุรานอกจากจะส่งผลเสียต่อสุขภาพของผู้บริโภคที่เป็นบ่อเกิดของโรคภัยต่าง ๆ แล้ว การดื่มสุรายังมีผลสัมพันธ์กับการเกิดอุบัติเหตุด้วย ซึ่งอุบัติเหตุบนท้องถนนจำนวนมากมีสาเหตุมาจากการขับขี้นขณะเมาสุรา จากการศึกษาพบว่าผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุจากรถทั้งที่เสียชีวิตและไม่เสียชีวิตร้อยละ 60 เมื่อตรวจพิสูจน์แล้วจะพบแอลกอฮอล์ในเลือดสูงกว่าที่กฎหมายกำหนด แม้จะเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าการดื่มสุราอาจนำมาซึ่งผลเสียกับทั้งตนเองและบุคคลอื่นในสังคม และมีการณรงค์เรื่องการเมาไม่ขับแล้ว แต่ปริมาณการดื่มสุราของประชาชนก็ไม่ได้ลดน้อยลงแต่อย่างใด

2.4 แนวคิดทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรม

การป้องกันอาชญากรรม (Crime Prevention) หมายถึง การคาดการณ์หรือประเมินล่วงหน้าเกี่ยวกับช่องทางหรือโอกาสของการกระทำผิด หรือสภาพการณ์อาชญากรรมที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งความพยายามที่จะระงับการใด ๆ เพื่อสกัดกั้นมิให้มีการกระทำผิดใด ๆ เกิดขึ้น²⁷

ทฤษฎีการป้องกันอาชญากรรมมี 3 แนวทาง คือ²⁸

1) ทฤษฎีการบังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Approach) คือ การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมโดยกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ ตำรวจ อัยการ ศาลยุติธรรม และราชทัณฑ์²⁹ เช่น การปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจย่อมส่งผลในการยับยั้งอาชญากรรมจากผู้ที่มีแนวโน้มจะกระทำความผิด เนื่องจากความเกรงกลัวผลของการกระทำ และลดช่องโอกาสในการกระทำผิด

2) แนวทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ (Community Relations Approach) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ถาวรตามลักษณะพื้นที่ บริเวณใดที่เกิดอาชญากรรมบ่อยครั้งมักจะเกิดซ้ำแล้วซ้ำอีก โดยทฤษฎีนี้มุ่งเน้นเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน เพื่อง่ายต่อการควบคุม สังเกต ตรวจตรา ให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของตนเองและ

²⁷ ฉันทพงศ์ ปัญญาการจน์. (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันอาชญากรรมด้านยาเสพติด : กรณีศึกษาประชาชนในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ในจังหวัดนครปฐม. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 4 (1). หน้า 105.

²⁸ ปุราชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2530). การบริหารอำนาจตำรวจ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์. หน้า 80.

²⁹ อัจฉริยา ชูตินันท์. (2561). อาญาวิทยาและทัณฑวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : วิญญูชน. หน้า 192.

ผู้อื่น ซึ่งทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่มีประชาชนเป็นแกนนำสำรวจมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนและให้คำปรึกษากับชุมชน

3) แนวทฤษฎีควบคุมอาชญากรรมจากสภาพแวดล้อม (Theory of Crime Control Throgh Environmental Desigh) เป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อขัดขวางการกระทำที่ละเมิดกฎหมาย สภาพแวดล้อมทางกายภาพจะทำให้คนร้ายพัฒนาแรงกระตุ้นในการประกอบอาชญากรรม ไม่ว่าจะเป็นการเกิดความพึงพอใจหรือความเกรงกลัวในการประกอบอาชญากรรม เช่น คนร้ายจะลงมือกระทำความผิดหากพบเห็นบ้านเรือนที่ตั้งอยู่ในซอยเปลี่ยวซึ่งไม่มีไฟส่องสว่าง หรือ ไม่มีผู้สัญจรไปมา ดังนั้น สภาพแวดล้อมจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมของคนร้ายได้³⁰ เช่น การติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่าง เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การป้องกันอาชญากรรม หมายถึง การป้องกันการกระทำความผิดที่คาดหมายว่าจะเกิดขึ้นด้วยการใช้วิธีการต่างๆ ทั้งวิธีที่จะทำให้ผู้ที่คิดจะกระทำความผิดเกรงกลัวหรือโดยการตัดโอกาสในการที่จะก่ออาชญากรรม การร่วมมือกันป้องกันอาชญากรรมของสมาชิกในสังคม เป็นต้น

2.5 หลักทั่วไปว่าด้วยการกำหนดความรับผิดชอบในทางอาญา

2.5.1 ความหมายของกฎหมายอาญา

นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายความหมายของกฎหมายอาญาไว้ ดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร อธิบายว่า “กฎหมายอาญา คือ บรรดากฎหมายทั้งหลายที่ระบุถึงความผิดทางอาญา โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับอาญาอื่น และเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ความผิดอาญาเป็นเงื่อนไขของการใช้โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่น”³¹

ศาสตราจารย์ ดร. หยุด แสงอุทัย อธิบายว่า กฎหมายอาญา ได้แก่ กฎหมายที่บัญญัติถึงความผิดและโทษ แยกพิจารณาได้ ดังนี้³²

1) การบัญญัติความผิดนั้น หมายความว่า การบัญญัติว่าการกระทำ และการงดเว้นการกระทำอย่างใดเป็นความผิดอาญา

³⁰ พรชัย ชันดี , กฤษณพงศ์ พุทธระกูล และจอมเดช ตรีเมฆ. (2558). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา : หลักการ งานวิจัยและนโยบายประยุกต์*. กรุงเทพฯ : ส.เจริญการพิมพ์. หน้า 68.

³¹ คณิต ฌ นคร. (2560). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 49.

³² หยุด แสงอุทัย. (2562). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 21) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 96.

2) การบัญญัติโทษนั้น หมายความว่า เมื่อได้บัญญัติว่าการกระหรือการงดเว้นการกระทำอย่างใดเป็นความผิดแล้ว ก็ต้องบัญญัติโทษอาญาสำหรับความผิดนั้นไว้ด้วย

ศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศรัทธี อธิบายว่า “กฎหมายอาญา เป็นกฎหมายมหาชนที่ว่าด้วยความผิดและโทษทางอาญา”³³

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ อธิบายว่า “กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่บัญญัติให้ผู้กระทำการหรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ต้องระวางโทษ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ หรือริบทรัพย์สิน อันเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18”³⁴

จากความเห็นของนักวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความหมายของกฎหมายอาญาได้ว่า กฎหมายอาญา คือ กฎหมายทั้งหลายที่กำหนดว่าการกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดเป็นความผิดอาญา และมีการกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายอาญานั้น

2.5.2 ความหมายของความผิดอาญา

ความผิดอาญา เป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนถึงความสงบเรียบร้อยของสังคม รัฐซึ่งมีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมจึงมีหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดทางอาญา แต่ไม่ได้มีการให้คำนิยามหรือคำจำกัดความของความผิดอาญาอย่างชัดเจน จะต้องพิจารณากฎหมายในบทบัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้องในประมวลกฎหมายอาญาเพื่อการตีความต่อไป ทั้งนี้บทบัญญัติมาตราที่จะนำมาพิจารณาถึงความผิดอาญา คือ มาตรา 2 วรรคแรก และมาตรา 59

มาตรา 2 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย”³⁵

มาตรา 59 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา”³⁶

³³ จิตติ ดิงศรัทธี. (2555). *กฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภา. หน้า 2-3

³⁴ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2562). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 เล่มที่ 1* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง. หน้า 1.

³⁵ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 2 วรรคแรก.

³⁶ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 59 วรรคแรก.

โดยหลักในมาตรา 2 วรรคแรก ตามประมวลกฎหมายอาญานี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้มีการบัญญัติรับรองไว้ด้วยเช่นกัน คือ “บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญาเว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้” หลักในมาตรา 2 นี้เป็นหลักสากลอันเป็นที่ยอมรับกันมานานอารยประเทศ ภาษาละตินเรียกหลักนี้ว่า “Nullum crimen nulla poena sine lege” แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “No crime nor punishment without law” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ ไม่มีกฎหมาย”³⁷

สำหรับกฎหมายลูกต่าง ๆ หากเป็นกฎหมายเพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง หรือทรัพย์สินของแผ่นดิน เช่น กฎหมายจราจร กฎหมายป่าไม้ เป็นต้น การบังคับใช้กฎหมายจำเป็นต้องใช้ทฤษฎีกฎหมายบ้านเมือง (Positive Law Theory) มาเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง สังคม และประชาชนทั่วไป แต่หากเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว กฎหมายแพ่ง กฎหมายพาณิชย์ การบังคับใช้กฎหมายจะนำเรื่องของทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law Theory) รวมทั้งเรื่องของระบบเสรีนิยม (Laissez-faie) มาเป็นหลักในการคิด ทั้งนี้เพื่อความสัมพันธ์ในครอบครัวที่แท้จริง หรือการไม่แทรกแซงในธุรกิจการค้า³⁸

กล่าวโดยสรุป คือ การจะพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นความผิดและต้องรับโทษในทางอาญาหรือไม่นั้น จะต้องพิจารณาว่าการกระทำดังกล่าวมีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้หรือไม่ มีการกำหนดโทษไว้เมื่อฝ่าฝืนบทบัญญัติเช่นนั้นหรือไม่ และกฎหมายดังกล่าวยังใช้บังคับอยู่ในขณะกระทำความผิดหรือไม่ด้วย ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ เป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายอาญา ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติมาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ตามหลัก “Nullum crimen nulla poena sine lege” ทั้งนี้ การกำหนดความผิดตามกำหนดจราจรเป็นการบัญญัติกฎหมายที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมและป้องกันภัยอันตรายอันอาจเกิดขึ้นกับสมาชิกในสังคม

2.5.3 แนวคิดการกำหนดความผิดทางอาญา

เนื่องจากภารกิจสำคัญของรัฐประการหนึ่ง คือ การกำหนดหลักเกณฑ์ว่าการกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดเป็นความผิดและมีโทษทางอาญา ทั้งนี้ เพื่อควบคุมและรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม โดย จอห์น ออสติน (John Austin) อธิบายว่า อำนาจอรรถที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจบริหาร รัฐบาลย่อมมีอำนาจดูแล

³⁷ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 34. หน้า 3.

³⁸ วิษัช จีระแพทย์. (ม.ป.ป.). *ทฤษฎีของความยุติธรรม*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.ago.go.th/articles_59/articlevit_150959.pdf [2563, 11 เมษายน].

รักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงในสังคมมิให้มีโจรผู้ร้าย มิให้มีอาชญากรรม และดูแลให้ประชาชนรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน³⁹

กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายว่าด้วยการลงโทษแก่บุคคลที่กระทำความผิดในลักษณะต่าง ๆ และเป็นกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยตรง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นกฎหมายที่บัญญัติห้ามมิให้มีการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดหรือบังคับให้กระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมีการกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ อีกทั้งเป็นบทบัญญัติที่กล่าวถึงความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนกับรัฐ แม้ว่าการกระทำความผิดบางอย่างจะได้กระทำโดยตรงต่อเอกชนให้ได้รับความเสียหายก็ตาม การกระทำดังกล่าวนั้นก็ยิ่งถือว่าเป็นการกระทบกระเทือนต่อสมาชิกในสังคมส่วนรวมด้วย โดยผลกระทบนั้นมีความร้ายแรงถึงขนาดที่รัฐจะต้องเข้ามาดำเนินการป้องกันและปราบปรามโดยไม่จำเป็นต้องให้ผู้ใดมาร้องทุกข์กล่าวโทษ

ในอดีตไม่มีการแยกกันระหว่างศีลธรรมกับกฎหมาย⁴⁰ การกำหนดความผิดอาญาส่วนใหญ่จะเป็นการกำหนดจากการกระทำที่ผิดศีลธรรม เช่น ลักทรัพย์ ข่มขืน หรือฆ่าคน เป็นต้น ซึ่งกฎหมายอาญาในยุคแรก ๆ มีที่มาจากการวางข้อกำหนดเพื่อไม่ให้มีการประพฤติดีศีลธรรมแต่อย่างใดก็ตามมีหลายกรณีที่เป็นการประพฤติดีศีลธรรมแต่ไม่ผิดกฎหมายอาญา เช่น การพูดโกหก เป็นต้น⁴¹ ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าแม้กฎหมายอาญากับศีลธรรมจะไม่ได้เกี่ยวข้องกันในทุกกรณี แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าทั้งสองสิ่งมีความเกี่ยวพันกัน

H.L.A. HART ศาสตราจารย์ทางนิติปรัชญาได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับสาเหตุที่ต้องมีการกำหนดความผิดอาญาไว้ในหนังสือ Law, Liberty and Morality โดยอ้างถึงข้อความบางตอนจากหนังสือ On Liberty ของ John Stuart Mill ว่า⁴²

“เหตุผลของการใช้อำนาจเหนือบุคคลในสังคมที่เจริญแล้วมีอยู่เพียงประการเดียวเท่านั้นคือ เพื่อป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลอื่น การจะใช้อำนาจโดยอ้างว่าเพื่อให้ร่างกายและจิตใจของบุคคลนั้นดีขึ้นย่อมไม่เพียงพอ เพราะบุคคลไม่อาจที่จะถูกบังคับโดยชอบธรรมให้กระทำหรือละเว้น

³⁹ สุพล บริสุทธิ์. (2550). *การกำหนดความผิดทางอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดเกี่ยวกับการค้าประเวณี*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 14 -15.

⁴⁰ สมยศ เชื้อไทย. (2562). *นิติปรัชญาเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 193.

⁴¹ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ : พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย). หน้า 2.

⁴² ฌักทรี สร้อซท์. (2548). *ความเหมาะสมในการกำหนดความผิดและโทษทางอาญา : ศึกษากรณีกฎหมายการแข่งขันท่างการค้า*. สารนิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 8.

การกระทำโดยอ้างว่าเพื่อทำให้เขาดีขึ้น หรือทำให้เขามีความสุขขึ้น หรือในสายตาของผู้อื่นการกระทำหรือละเว้นการกระทำจะทำให้บุคคลนั้นฉลาดหรือถูกต้องขึ้น”

จากความเห็นของ H.L.A. HART อาจสรุปได้ว่า การกำหนดให้การกระทำใดหรือการละเว้นการกระทำใด ๆ เป็นความผิดอาญานั้น มีเหตุผลเพื่อป้องกันภัยที่จะเกิดกับบุคคลอื่นเท่านั้น โดยหากการกระทำหรือการที่จะต้องละเว้นการกระทำนั้นไม่เป็นอันตรายต่อผู้ใดหรือไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมแล้ว ก็ไม่ควรจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วยการกำหนดให้กระทำหรือไม่กระทำการใด

บทกฎหมายอาญาแต่ละบทมาตรานั้นจะประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ ส่วนที่เรียกว่า “องค์ประกอบ” (Tatbestand) และ “มาตรการทางกฎหมาย” (Rechtsmassnahmen) หรือ “มาตรการบังคับ” (Zwangsmassnahmen) ซึ่งเรียกว่า “ผลทางกฎหมาย” (Rechtfolge) และผลทางกฎหมายจะเกิดขึ้นลอย ๆ ไม่ได้ จะต้องมียุติธรรมประกอบเป็นตัวกำหนดเสมอ⁴³

วัตถุประสงค์และหน้าที่ของกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญามีความมุ่งหมายที่จะป้องกันสังคมให้รอดพ้นจากการประทุษร้าย ทำให้สังคมมีความปลอดภัยโดยการลงโทษผู้ที่กระทำประทุษร้าย และกฎหมายอาญามีความมุ่งหมายในอันที่จะบังคับให้บุคคลประพฤติในสิ่งที่สังคมปรารถนาและป้องกันมิให้มีการประพฤติในสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาของสังคม⁴⁴ โดยวัตถุประสงค์และหน้าที่ของกฎหมายอาญามี 6 ประการดังต่อไปนี้⁴⁵

1) ค้ำครองบุคคล คณะบุคคล รวมถึงสิ่งที่ไม่ใช่บุคคลด้วยในบางกรณี เช่น สัตว์ต่าง ๆ ซึ่งการค้ำครองนี้เป็นการปกป้องให้เขาเหล่านั้นรอดพ้นจากภัยที่อาจเกิดจากการกระทำอันไม่พึงประสงค์ อันเป็นภัยร้ายที่เกิดจากการกระทำที่รุนแรง โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม ไม่ว่าจะภัยนั้นจะเกิดจากการกระทำโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม โดยการเกิดภัยอาจมีสาเหตุมาจากตัวบุคคลนั่นเอง หรืออาจเกิดจากปัจจัยอื่น ๆ เช่น ทรัพย์สินที่บุคคลนั้นมีไว้ในครอบครอง หรืออาจเกิดจากปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ก็อาจเป็นไปได้ทั้งสิ้น

2) ค้ำครองทรัพย์สินของบุคคลให้รอดพ้นจากการกระทำที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทั้งหลายอันเป็นการลักทรัพย์ การฉ้อโกง การขโมยหรือการทำให้เสียทรัพย์สิน และกรณีอื่น ๆ อันทำให้ทรัพย์สินของบุคคลนั้นต้องหลุดพ้นจากการครอบครองของเขาผู้เป็นเจ้าของไป

⁴³ คณิศ ฅ นคร. (2547). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 30.

⁴⁴ เอกชัย ฤทธิภักดี. (2539). *อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม : ศึกษากรณีโรงงานอุตสาหกรรม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 134.

⁴⁵ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2548). *ทฤษฎีอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 51-53.

3) คุ้มครองจิตใจของบุคคลที่อยู่สังคมนั้น ๆ ไม่ให้ได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจจากการกระทำที่ผิดปกติของมนุษย์ เช่น การกระทำทางเพศที่ผิดปกติ การกระทำอนาจารในที่สาธารณะต่าง ๆ รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมบางอย่าง อันอาจส่งผลให้เกิดความไม่สงบขึ้นในสังคม และทำให้ประชาชนที่อยู่ในสังคมนั้นรู้สึกหวาดกลัว ได้รับผลร้ายทางจิตใจมากเกินไปจากการที่ได้ประสบกับการกระทำนั้น

4) ปกป้องรักษาไว้ซึ่งสถาบันทางสังคม เช่น สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันทางศาสนา และสถาบันทางครอบครัว

5) คุ้มครองสาธารณชนให้เกิดความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม โดยในการใช้ชีวิตแต่ละวันอาจมีการกระทำที่ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดไม่สะดวกสบายเกิดขึ้น เช่น การใช้ทางสาธารณะอาจมีการกีดขวางทางสัญจร ปิดกั้นทางสาธารณะต่าง ๆ เป็นต้น

6) เพื่อเป็นการบังคับในอันที่จะทำให้วัตถุประสงค์ทั้งหลายบรรลุผล เช่น กรณีการขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน การให้การเท็จ การใช้สภาพบังคับทางอาญาเพื่อเก็บรวบรวมภยานิติอาชญา เป็นต้น

กฎหมายอาญาและกฎหมายที่มีโทษทางอาญาต่างมีส่วนประกอบสำคัญทั้งสองส่วนอย่างชัดเจน โดยส่วนที่ถูกกำหนดว่าเป็นความผิดจะนำไปสู่ส่วนที่เป็นผลทางกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการลงโทษ หรือวิธีการเพื่อความปลอดภัย ดังนั้น การลงโทษหรือการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยจะต้องมีการกระทำที่เป็นความทางอาญาเสียก่อน โดย “กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ความผิดอาญา เป็นเงื่อนไขของการใช้มาตรการบังคับทางอาญา”⁴⁶

ความผิดอาญาในแง่ของกฎหมายแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ⁴⁷

1) ความผิดในตัวเอง (Mala in se) กล่าวคือ ความผิดอาญาประเภทนี้มีลักษณะที่การกระทำผิดจะเป็นการกระทำที่ขัดต่อความรู้สึกทางศีลธรรมของสังคม⁴⁸

ความผิดทางอาญาที่กำหนดจากการกระทำหรือพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นความผิดในตัวเอง และนำดำเนินโดยพิจารณาจากลักษณะของการกระทำ ที่เรียกว่า mala in se นี้ ถือว่าเป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นของการกำหนดลักษณะการกระทำที่เป็นความผิดอาญาไม่ว่าการกระทำนั้นจะเกิดขึ้นเมื่อใด เวลาใด สถานที่แห่งใดก็เป็นความผิดที่ยอมรับกันไม่ได้ อันเป็นความผิดที่เห็นได้ในตัวเองว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ผิด และจะเห็นได้ว่าการกระทำความผิดดังกล่าวไม่ว่าจะทำในยุคสมัยใดก็ถือเป็นความผิดเหมือนกัน โดยเริ่มแรกมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคมและพัฒนากฎเกณฑ์ในการ

⁴⁶ คณิต ฌ นคร. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 43. หน้า 31.

⁴⁷ องค์อาสน์ เจริญสุข. (2553). *เกณฑ์การแบ่งแยกความผิดทางอาญาและความผิดทางปกครอง*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 25

⁴⁸ แสงว นุญเฉลิมวิภาส. (2551). *หลักกฎหมายอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิทยุชน. หน้า 130.

มาอยู่ร่วมกันในหลายรูปแบบ ตั้งแต่หลักศาสนา ศีลธรรม จารีตประเพณี จนพัฒนากลายเป็นกฎหมายในที่สุด กฎเกณฑ์ต่าง ๆ เหล่านี้จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดความผิดทางอาญา ในหลายรูปแบบ ดังนั้น พฤติกรรมในลักษณะที่ไม่ถูกไม่ควร มนุษย์มองเห็นว่าเป็นการกระทำที่ผิด และสมควรถูกห้ามไม่ให้กระทำตั้งแต่ยังไม่ได้ถูกนำมาบัญญัติเป็นกฎหมายแล้ว เช่น การฆาตกรรม ความผิดต่อทรัพย์สิน การวางเพลิง ข่มขืนกระทำชำเรา หรือความผิดต่อเสรีภาพ⁴⁹ เป็นต้น

2) ความผิดประเภทที่กฎหมายห้ามหรือบัญญัติให้เป็นความผิด⁵⁰ หรือที่เรียกว่า Mala prohibita คือ ความผิดที่กฎหมายกำหนดขึ้นมาเพื่อตีกรอบให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อย เช่น ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด การรับจ้างตั้งครุฑ การครอบครองอาวุธโดยไม่ได้รับอนุญาต การล่าสัตว์โดยไม่ได้รับอนุญาต การจอดรถในที่หวงห้ามหรือสำรองไว้สำหรับผู้พิการ⁵¹ เป็นต้น

ความผิดทางอาญาที่กำหนดจากการกระทำ หรือพฤติกรรมใด ๆ ที่กฎหมายประสงค์จะให้ เป็นความผิดและต้องรับโทษ ที่เรียกว่า mala prohibita นี้ แตกต่างจากหลัก Mala in se ที่กล่าวมาแล้ว คือ เป็นการกำหนดความผิดจากการกระทำหรือพฤติกรรมใด ๆ ก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีลักษณะที่เป็นความผิดในตัวของมันเองและปราศจากซึ่งหลักเกณฑ์ที่จะพิจารณาถึงสิ่งที่เป็นความผิดในแง่ของหลักเกณฑ์ทางด้านศีลธรรม มักไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับศีลธรรม โดยตรง⁵² แต่เป็นเรื่องข้อกำหนดของกฎหมายโดยแท้ และต้องเป็นพฤติกรรมที่เป็นลักษณะที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของสังคมได้ จึงต้องมีการบัญญัติกฎหมายห้ามการกระทำดังกล่าวไว้เสียก่อน แม้ว่าในสายตาของคนทั่วไปจะมองเห็นว่าการกระทำเช่นนั้นไม่ผิดก็ตาม ดังจะเห็นได้จากความผิดเกี่ยวกับการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสาธารณชน เช่น ความผิดตามกฎหมายจราจรตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก ความผิดเกี่ยวกับการครอบครองวัตถุที่มีอันตรายโดยสภาพตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน หรือความผิดที่เกี่ยวกับเหตุผลทางเศรษฐกิจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความคิดอันเกิดจากการใช้เชื้อ เป็นต้น ความผิดประเภท Mala Prohibita นี้ อาจจะเป็นความผิดในประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่อาจจะไม่เป็นความผิดในประเทศอื่น หรืออาจ

⁴⁹ สุพิศ ปราณีตพลกรัง. (2560). *หลักทฤษฎีและกฎหมายอาญา*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 18.

⁵⁰ สุรพล สุขอั้งจะสกุล. (2546). *การใช้ทฤษฎีทางอาญาวิทยาในคำพิพากษาศาลชั้นต้น : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มความผิดที่เป็นความผิดในตัวเองและกลุ่มความผิดที่กฎหมายบัญญัติ*. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา, คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 12.

⁵¹ สุพิศ ปราณีตพลกรัง. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 49. หน้า 18

⁵² วิภาพร เนติจิโรติ. (2548). *การบัญญัติความผิดลหุโทษให้เป็นความผิดอาญาทั่วไป : ศึกษาเฉพาะความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 110-111.

เป็นความคิดในยุคสมัยหนึ่ง แต่เมื่อผ่านสมัยนั้นไปแล้ว การกระทำนั้นอาจไม่เป็นความคิดอีกต่อไป เช่น การที่บางประเทศกำหนดว่า การเคี้ยวหมากฝรั่งเป็นสิ่งผิดกฎหมาย แต่การเคี้ยวหมากฝรั่งในประเทศไทยไม่ใช่สิ่งผิดกฎหมาย หรือการที่บางประเทศกำหนดให้ขับรถซัดขวา แต่บางประเทศกลับกำหนดให้ขับรถซัดซ้าย เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปก็คือ การกำหนดความคิดทางอาญานั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมสังคม ให้มีความสงบเรียบร้อยและปกป้องคุ้มครองสมาชิกในสังคม และการกำหนดความคิดทางอาญา แต่ละฐานความผิดนั้นมีที่มาจากกระทำผิด 2 ประเภท ประเภทแรก คือ การกระทำที่เป็นความคิดประเภท mala in se หรือที่เรียกว่าการกระทำที่เป็นความผิดในตัวเองนั้น มักจะเกี่ยวข้องกับศีลธรรม หรือสามัญสำนึกของมนุษย์ที่นำความดีความชั่วมาเป็นตัวตัดสินว่าการกระทำนั้น ๆ เป็นความคิด และการกระทำผิดเช่นนี้มักเป็นอาชญากรรมพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน เป็นต้น ซึ่งความคิดในประเภท mala in se นี้ เป็นการกระทำผิดที่มีลักษณะร้ายแรงกว่า การกระทำผิดประเภทที่สอง คือ การกระทำผิดประเภท Mala Prohibita ซึ่งเป็นการกำหนดการกระทำผิดที่เป็นความคิดตามนโยบายทางอาญาของรัฐที่จะกำหนดการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิด เพื่อให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ให้คนในสังคมดำรงอยู่ได้และเกิดความสงบเรียบร้อย

2.5.4 แนวคิดการกำหนดความรับผิดในทางอาญา

การกำหนดความรับผิดทางอาญานั้นถือเป็นมาตรการทางกฎหมายในลักษณะของการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่อาจส่งผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของประชาชนได้ จึงทำให้การตรากฎหมายในทางอาญาขึ้นมาบังคับใช้ในแต่ละครั้งมักต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ว่าด้วยข้อจำกัดของกฎหมายในหลากหลายรูปแบบ หรือที่เรียกว่า “ทฤษฎีการกำหนดปริมาณของกฎหมายอาญาสาระบัญญัติตามทฤษฎีอาญา”⁵³

ซีซาร์ เบ็คคาร์เรีย (Cesare Beccaria) นักปรัชญาด้านกฎหมายอาญาคณสำคัญในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้เสนอแนวคิดที่เป็นการวางรากฐานกฎหมายอาญาไว้ว่า การที่รัฐสามารถออกกฎหมายกำหนดห้ามมิให้กระทำการใด เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวมได้นั้น เนื่องจาก “ทฤษฎีสัญญาประชาคม” (Social Contract) ที่ประชาชนยินยอมพร้อมกันในการยกอำนาจของตนให้กับรัฐ เพื่อให้รัฐเป็นตัวแทนของตนในการทำหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย ประชาชนจึงต้องยินยอมที่จะจำกัดเสรีภาพบางประการของตนเอง โดยให้สัญญาว่าจะไม่กระทำการบางอย่าง หรืออาจต้องกระทำการบางอย่างที่จำเป็นต่อการรักษาความสงบของสังคมส่วนรวม เสรีภาพที่ประชาชนยอมเสียสละนี้รัฐได้บัญญัติออกมาเป็นสิ่งที่เรียกว่า “กฎหมาย” เพื่อกำหนดสิ่งที่

⁵³ อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, (2556). *ทฤษฎีอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 53.

ห้ามกระทำ และสิ่งที่บังคับให้กระทำ หากฝ่าฝืนจะมีบทลงโทษ รัฐจึงมีอำนาจที่จะออกกฎหมายเพื่อกำหนดข้อห้ามเพื่อควบคุมความประพฤติของมนุษย์ในสังคมไว้ หากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกลงโทษ⁵⁴

หลักพื้นฐานของความรับผิด (Theory of Liability)

หลักพื้นฐานเกี่ยวกับความรับผิดของบุคคลในทางอาญานั้นมี 4 ประเภท ตามลักษณะของความผิดหรือการกระทำที่มีการฟ้องร้อง ได้แก่⁵⁵

1) Intent หมายถึง การกระทำโดยเจตนา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า willfulness ซึ่งหมายความว่า บุคคลกระทำด้วยความตั้งใจหรือเจตนาที่จะก่อให้เกิดความเสียหาย

2) Recklessness หมายถึง การประมาทโดยจงใจ⁵⁶ เช่น กรณีที่ผู้กระทำควรจะรู้หรืออาจคาดหมายได้ว่าการกระทำนั้นอาจก่อให้เกิดความเสียหาย เป็นการกระทำที่รู้หรือควรรู้ว่ากระทำลงไปแล้วจะเกิดความเสียหายซึ่งต่างจากเจตนาที่ประสงค์ต่อผล หรือยอมเสี่ยงเห็นผล

Recklessness แปลว่า การไม่ใส่ใจ ละเลย บ้าบิ่น ชะล่าใจ เป็นการกระทำที่ไม่สนใจว่าผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร จึงมีลักษณะที่ชัดเจน รุนแรงกว่าการกระทำโดยประมาท (negligence) โดยแตกต่างจากกรณีประมาทที่การกระทำโดยประมาทนั้นเป็นเรื่องของการเสี่ยงทำการกระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง เป็นการกระทำที่ไม่รู้ว่าจะเกิดภัยหรือไม่ จึงควรระมัดระวังในการกระทำหรือไม่กระทำ แต่กรณี Recklessness เป็นการกระทำที่รู้ดีว่าเสี่ยงและจะเกิดภัย เกิดอันตรายขึ้น แต่กระทำไปโดยไม่สนใจ

การพิจารณาว่าเป็น Recklessness หรือไม่ ต้องพิจารณา ดังนี้⁵⁷ อันดับแรก ต้องพิจารณาไปที่ผู้กระทำว่ารู้หรือไม่ คิดหรือไม่ เป็นการมองไปที่ตัวของผู้กระทำ (subjective test) อันดับต่อมาคือ ดูว่าประชาชนคนทั่วไป/วิญญูชน (reasonable person) คิดอย่างไรทำอย่างไรเมื่ออยู่ในสถานะเช่นเดียวกับผู้กระทำ เป็นการมองด้านภววิสัย (objective test) ซึ่งจากทั้งสองเรื่องที่ต้องพิจารณาดังกล่าว จะเกี่ยวข้องกับจิตสำนึก การตระหนักรู้ ความระมัดระวัง หรือการพิจารณาว่า

⁵⁴ ฌรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2555). *ทฤษฎีความรับผิดทางอาญา*. แนวการศึกษาชุดวิชา กฎหมายอาญาและอาชญาวิทยาชั้นสูง. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/41716_2.pdf [2562, 2 ธันวาคม].

⁵⁵ สุพิศ ประณีตพลกรัง. (2562). *หลักและทฤษฎีกฎหมายอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 147 – 148.

⁵⁶ ศิสรณ์ ลิขิตวิฑูชา. (2560). *ความรับผิดทางอาญาของนิติบุคคล : ศึกษากรณีความผิดฐานอาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติโดยเปรียบเทียบเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขา กฎหมายอาญา, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 311.

⁵⁷ สุพิศ ประณีตพลกรัง. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 55. หน้า 149.

ผู้กระทำรู้หรือไม่ หรือควรจะรู้ได้ว่าการกระทำของเขาอาจก่อให้เกิดอันตรายกับผู้อื่น เช่น กรณีเมาแล้วขับ การพกพาอาวุธ การขับรถด้วยความเร็วสูงผ่านชุมชนแล้วเกิดอุบัติเหตุ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป คือ ความรับผิดชอบทางอาญา เกิดจากสาเหตุหลายประการ ทั้งการที่ได้กระทำโดยเจตนา การกระทำโดยประมาท หรือแม้แต่ความรับผิดชอบที่ผู้กระทำต้องรับผิดชอบโดยไม่สนใจว่าผู้กระทำได้กระทำลงไปโดยเจตนาหรือประมาท และการประมาทโดยจงใจที่ไม่ได้เป็นเพียงแค่การกระทำประมาทโดยตามธรรมดาทั่วไป แต่การกระทำที่เป็น Recklessness นั้น เป็นกรณีที่ผู้กระทำรู้หรือควรจะรู้ได้ว่าพฤติกรรมของตนนั้นอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่น ซึ่ง Recklessness จะอยู่ในระดับที่สูงกว่าการกระทำโดยประมาท แต่ต่ำกว่าการกระทำโดยเจตนา โดยจะต้องพิสูจน์หรือแสดงให้เห็นว่าผู้กระทำได้กระทำไปโดยรู้ว่าการกระทำของเขานั้นอาจก่อให้เกิดอันตรายได้ แต่ยังคงกระทำการนั้นอยู่โดยไม่ใยดีต่อสวัสดิภาพและความปลอดภัยของบุคคลอื่นในสังคม

3) Negligence หมายถึง การกระทำโดยประมาท อันเป็นการกระทำที่ไม่ระมัดระวังในการกระทำนั้นซึ่งก่อให้เกิดความเสียหาย หรือที่เรียกว่าประมาทธรรมดา⁸⁸

4) Strict liability หมายถึง ความรับผิดชอบเด็ดขาด อันเป็นการกำหนดว่าการกระทำหรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นการกระทำที่ทำให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบโดยไม่ต้องมองว่าผู้กระทำมีเจตนาหรือประมาทหรือไม่ เพราะบางเรื่องเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องกำหนดเป็นความผิด

การกำหนดความรับผิดชอบจากการกระทำที่เกิดจากเจตนาหรือประมาท

การกำหนดความรับผิดชอบโดยพิจารณาถึงสภาพทางจิตใจของผู้กระทำในการกระทำอันเป็นความผิดทางอาญานั้น ผู้กระทำจะมีความรับผิดชอบต่อการกระทำดังกล่าวก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยมีเจตนาชั่วร้ายที่จะก่อให้เกิดผลของการกระทำนั้น หลักเกณฑ์อันนี้มีรากฐานมาจากหลักทางศีลธรรม โดยถือว่าสาระสำคัญของการกระทำผิดทางอาญานั้น ประกอบด้วย การกระทำที่ละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย และองค์ประกอบในทางจิตใจ อันได้แก่ จิตใจที่ชั่วร้าย ซึ่งหมายถึงความประสงค์ที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยรู้ถึงข้อเท็จจริงอันเป็นความผิด และในการพิจารณาถึงองค์ประกอบทางจิตใจในการจะก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อการกระทำผิดตามกฎหมายอาญานั้น การพิจารณาพฤติกรรมดังกล่าวสามารถดำเนินผู้กระทำได้โดยอาศัยสภาพจิตใจในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การกระทำโดยเจตนา หรือการกระทำโดยประมาท

⁸⁸ มนัสนันท์ มากบัว. (2556). *การทำให้เสียทรัพย์โดยประมาท*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 4.

สำหรับการกระทำโดยประมาทบางความผิดนั้น รวมถึงเจตนาโดยเล็งเห็นผลด้วย ซึ่งแม้ผู้กระทำไม่ประสงค์ให้เกิดผลนั้นแต่เล็งเห็นได้และตัดสินใจเสี่ยงที่จะในการกระทำการนั้น โดยไม่มีความจำเป็นในผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ ทั้งนี้ การกระทำโดยประมาทสามารถแบ่งได้ 2 ระดับคือ⁵⁹ ประมาทโดยรู้ตัว และประมาทโดยไม่รู้ตัว สำหรับประมาทโดยรู้ตัวนั้น เป็นกรณีที่ผู้กระทำ ความผิดมิได้ใช้ความระมัดระวัง ในขณะที่สามารถเล็งเห็นผลที่จะเกิดขึ้นจากการละเลยไม่ใช้ความระมัดระวังนั้น ได้จัดว่าเป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงและควรถูกดำเนินเหมือนหนึ่งว่ามีเจตนาร้ายเลยทีเดียว และเจตนาร้าย (Mens rea) นั้น เป็นสภาวะทางจิตใจที่สามารถดำเนินผู้กระทำได้อย่างหนึ่งเช่นกัน ในระบบกฎหมาย common law นั้น ถือว่าความหมายของเจตนาร้ายนั้นครอบคลุมถึงการกระทำโดยเจตนา และประมาทโดยรู้ตัวด้วย

กล่าวโดยสรุปคือ การกำหนดความรับผิดจากการกระทำที่เกิดจากเจตนาหรือประมาท จะมองถึงจิตใจของผู้กระทำว่าผู้นั้นมีเจตนาชั่วร้ายหรือไม่ บางครั้งการกระทำโดยประมาทซึ่งไม่ใช่การกระทำโดยเจตนา ในบางกรณีก็ถือว่าผู้กระทำมีจิตใจที่ชั่วร้าย เช่น ประมาทโดยรู้ตัว เป็นต้น

การกำหนดความรับผิดจากการกระทำที่ไม่มีเจตนา⁶⁰

โดยปกติบุคคลจะต้องรับผิดทางอาญาก็แต่โดยได้กระทำโดยเจตนาหรือได้กระทำโดยประมาทในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิด แต่ในบางกรณีก็ต้องรับผิดแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนาและไม่ได้ประมาท ซึ่งเป็นความรับผิดที่เรียกว่า liability without fault กล่าวคือ ไม่มีเจตนาร้าย ก็เป็นความผิดเพียงแค่ว่าได้กระทำเท่านั้นก็ต้องรับผิดแล้ว ทั้งนี้ เป็นเพราะเหตุความจำเป็นในบางกรณี โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) Strict liability คือ ความรับผิดเด็ดขาด ไม่อาจหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธความรับผิดได้ เนื่องจากกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด

ความรับผิดเด็ดขาด คือ ความรับผิดที่จำเลยต้องรับผิดในการกระทำของตนซึ่งก่อให้เกิดผลที่กฎหมายห้ามหรือก่อให้เกิดความวุ่นวายต่าง ๆ ซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องพิสูจน์ถึงสภาวะทางจิตใจหรือองค์ประกอบภายในหรือเจตนา (Mens rea) ของจำเลย กล่าวคือ จำเลยกระทำผิด

⁵⁹ สมพงษ์ ขจรชัยกุล. (2539). *ปัญหาการกระทำโดยประมาทในกฎหมายอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 18.

⁶⁰ สุพิศ ประณีตพลกรัง. *อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 55*. หน้า 153.

โดยไม่มีเจตนาและไม่ประมาท แต่จำเลยก็ยังคงต้องรับผิด เพราะกฎหมายประสงค์จะลงโทษผู้ที่กระทำเช่นนั้น⁶¹

การกำหนดความรับผิดโดยไม่พิจารณาถึงสภาพทางจิตใจหรือเจตนาของผู้กระทำ ความผิด หลักการกำหนดความรับผิดนี้ ถือว่า⁶² บุคคลจำต้องมีความรับผิดในทางอาญาต่อผลของความเสียหายอันเกิดจากการละเมิดบทบัญญัติของกฎหมาย แม้ว่าตนเองจะมีได้มีเจตนาที่จะฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายนั้น หรือมีส่วนผิดในทางจิตใจอันจะถูกตำหนิได้ ดังนั้น การกำหนดความรับผิดในทางอาญาแก่บุคคลผู้กระทำความผิดต่อบทบัญญัติที่กำหนดความรับผิดที่ไม่ต้องการเจตนา นั้น จึงพิจารณาเฉพาะส่วนที่เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดภัยต่อสังคมส่วนรวม ดังจะเห็นได้จากความผิดบางประเภทที่จะพิจารณาเฉพาะส่วนภาววิสัยเท่านั้น ซึ่งหลักความรับผิดชนิดนี้ โดยรากฐานเป็นการนำหลักเกณฑ์เรื่องละเมิดในทางแพ่งข้อเกี่ยวกับประมาทก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญต่อความสงบสุขของสาธารณชนมาใช้ ทั้งนี้ โดยเหตุผลเพื่อตัดความยากลำบากในการพิสูจน์เจตนาของผู้กระทำผิด และเพื่อเป็นการคุ้มครองประโยชน์สาธารณชน ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการกระทำผิดในลักษณะต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสาธารณชน อันไม่อาจที่จะตำหนิ หรือพิสูจน์ถึงเจตนาของผู้กระทำผิดได้ หรือแม้แต่ความรับผิดในฐานะประมาทก็ตาม เนื่องจากผู้ที่ก่อให้เกิดผลร้ายได้พึงใช้ความระมัดระวังตามที่วิญญูชนทั่วไปควรที่จะใช้แล้ว เช่น ความรับผิดของผู้ผลิตและจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคที่ชำรุดบกพร่องซึ่งคุณภาพและอาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้บริโภคได้ แม้ว่าผู้ผลิตจะได้ใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างดีในขั้นตอนการผลิตและไม่ประมาทก็ตาม

ความรับผิดเด็ดขาดมีข้อเรียกร้องที่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำที่ต้องห้ามตามกฎหมายของจำเลย แต่ไม่มีข้อเรียกร้องที่จะต้องพิสูจน์ถึงความน่าตำหนิได้ของเจตจำนงของจำเลย เช่น ในคดี Harrow London BC และ Shah จำเลยมีความผิดเพราะขายล็อตเตอรี่ให้กับบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี แม้จำเลยจะไม่ว่าผู้ซื้ออายุต่ำกว่า 16 ปี ก็ตาม ความรับผิดเด็ดขาดตามกฎหมายอาญาส่วนมากแล้วจะเป็นความผิดเล็กน้อย (minor offences) มีอัตราโทษต่ำ หรือที่เรียกว่า ความผิดลหุโทษ (Petty Offences) เป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสาธารณชนทั่วไป เกี่ยวข้องกับความ

⁶¹ สุชากร วณิชย์ศิริกุล. (2555). *ความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญา : ศึกษาความผิดที่ผู้กระทำต้องมีเจตนา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 15.

⁶² เพ็ญทิพย์ จาตุรนต์เกาศัลย์, ภาคภูมิ ภูพันธ์ศรี, สายพิรุณ วัฒนวงศ์สันติ, มนูญญา พันธุชิน, อานาจ วงศ์จา, กัญญวรรณ สมบัติศิริ และคณะ. (2549). *การร่วมรับผิดของกรรมการบริษัททางกฎหมาย*. งานเอกสารวิชาการหลักสูตร “การพัฒนานักกฎหมายภาครัฐระดับต้น” สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

ประพจน์ของคนทุกคนในสังคมที่จะสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย และไม่ใช้ลักษณะของอาชญากรรมอย่างแท้จริง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงความน่าดำเนินได้ทางศีลธรรมของจำเลย โดยความผิดอาญาใดที่เป็นความรับผิดชอบเด็ดขาดจะต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างแจ่มชัดให้ต้องรับผิดชอบนั้น ความรับผิดชอบเด็ดขาดจะพบได้ในประมวลกฎหมายหรือกฎหมายลายลักษณ์อักษรเท่านั้น ทั้งนี้ หลักความรับผิดชอบเด็ดขาดในกฎหมายอาญา มีพื้นฐานมาจากหลักความรับผิดชอบเด็ดขาดตามกฎหมายแพ่ง ลักษณะละเมิดในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ ซึ่งการนำมาปรับใช้ในกฎหมายอาญานี้ก็ได้รับการตอบรับทั้งในทางที่โต้แย้งและสนับสนุน⁶³

2) Vicarious liability คือ ความรับผิดชอบในการกระทำของผู้อื่น เนื่องจากเป็นเรื่องความสัมพันธ์หรือหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น นายจ้าง⁶⁴ สมาชิกอัยย์ ช่องโจร เป็นต้น

3) Enterprise liability คือ ความรับผิดชอบของผู้แทนนิติบุคคลหรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคล

กล่าวโดยสรุปคือ การกำหนดความรับผิดชอบจากการกระทำที่ไม่มีเจตนา นั้น ผู้กระทำต้องรับผิดชอบ แม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนาและไม่ได้ประมาท กล่าวคือ ไม่มีเจตนาร้ายก็เป็นความผิดได้ แค่นี้ก็กระทำเท่านั้นก็ต้องรับผิดชอบแล้ว ทั้งนี้เป็นเพราะเหตุความจำเป็นบางกรณีที่ทำให้รัฐจำเป็นต้องกำหนดให้การกระทำหรือไม่กระทำการใดนั้นเป็นความผิด โดยไม่คำนึงถึงจิตใจของผู้กระทำเลย และรวมถึงการที่ต้องรับผิดชอบจากการกระทำของผู้อื่น เนื่องจากความสัมพันธ์หรือในสถานะระหว่างกัน

2.6 โครงสร้างความรับผิดทางอาญา

โครงสร้างความรับผิดทางอาญา เป็นหลักเกณฑ์ที่จะทำให้ทราบว่า การกระทำ หรือการไม่กระทำการใด จะเป็นความผิดทางอาญาหรือไม่ จะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขอย่างไรบ้าง รายละเอียดโครงสร้างความรับผิดทางอาญาของกฎหมายอาญาย่อมแตกต่างกันไปบ้างในแต่ละประเทศตามระบบกฎหมายของประเทศนั้น ๆ⁶⁵ โดยอาจพิจารณาโครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามระบบกฎหมายได้ดังนี้

โครงสร้างความรับผิดทางอาญาตามแบบกฎหมาย Common law ประกอบด้วยส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ดังนี้⁶⁶

⁶³ สุชากร วณิชย์สิริกุล. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 61. หน้า 16-17.

⁶⁴ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 41. หน้า 308.

⁶⁵ สุพิศ ปราณิตพลกรัง. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 49. หน้า 22.

⁶⁶ ฌัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 54.

1) การกระทำความผิด (Actus Reus) หมายถึง การกระทำในสิ่งที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เริ่มแรกในการพิจารณาถึงความรับผิด คือ จะต้องมีการกระทำเพราะกฎหมายอาญามุ่งลงโทษสิ่งที่เป็นกรกระทำ จะไม่ลงโทษสิ่งที่เป็นความผิด

2) เจตนาร้าย (Mens Rea) คือ สิ่งที่บ่งบอกสถานะที่แท้จริงของจิตใจ อันเกี่ยวกับจิตใจที่ชั่วร้าย (evil mind) นอกจากนี้ระบบกฎหมาย Common Law ให้ความหมายของคำว่า เจตนาร้าย ครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นการกระทำโดยเจตนา (Intention) และส่วนที่เป็นการกระทำประมาทโดยรู้ตัว (Recklessness)

โครงสร้างความรับผิดทางอาญาของประเทศเยอรมันซึ่งใช้ระบบกฎหมาย Civil law ประกอบด้วยองค์ประกอบความผิด ความผิดกฎหมาย และความชั่ว

1) การกระทำครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ (Tatbestandsmassigkeit) คือ การกระทำครบองค์ประกอบความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติเป็นฐานความผิดไว้ ได้แก่ องค์ประกอบของการกระทำ และความสัมพันธ์ระหว่างกรกระทำและผล องค์ประกอบภายใน ได้แก่ เจตนา มูลเหตุชักจูงใจ หรือประมาท และกรณีไม่มีเจตนาหรือประมาท เช่นความผิดลหุโทษ และความรับผิดที่ไม่ต้องการเจตนา (Strict Liability)⁶⁷

2) ความผิดกฎหมาย (Rechtswidrigkeit) เป็นการพิจารณาว่าการกระทำที่ครบองค์ประกอบตามกฎหมายนั้น มีเหตุที่ทำให้กรกระทำนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ถ้ามีเหตุที่กรกระทำนั้นชอบด้วยกฎหมายแล้ว กรกระทำนั้นไม่เป็นความผิด⁶⁸

3) ความผิดชั่ว (Schuld) เป็นส่วนประกอบทางเนื้อหาของความผิดอาญาที่พิจารณาที่ตัวผู้กระทำผิดว่าเป็นผู้ที่น่าตำหนิ อันเนื่องมาจากความรู้สึกผิดชอบ หรือมีเหตุอื่นที่สังคมสามารถตำหนิผู้กระทำผิดได้ เมื่อได้กระทำการอันเป็นความผิด ดังนั้น ถ้าผู้กระทำไม่อาจถูกตำหนิจากการที่เขาก่อทำผิด ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษเพราะขาดความชั่ว⁶⁹

สำหรับเหตุยกเว้นความผิดตามกฎหมายอาญาเยอรมันจะถูกตัดอยู่ในโครงสร้างส่วนที่สองคือส่วนความผิด กล่าวคือ หากมีการกระทำครบองค์ประกอบตามกฎหมายแต่มีอำนาจกระทำได้ ผู้นั้นย่อมได้รับยกเว้นความผิด เช่น การกระทำที่เป็นการป้องกัน เป็นต้น แต่นอกจากนี้ยังมีเหตุที่ผู้กระทำไม่ต้องรับผิด เนื่องจากผู้กระทำไม่อาจถูกตำหนิได้เพราะขาดความชั่ว เช่น เด็กอายุไม่เกิน 10 ปี กระทำความผิด เป็นต้น

⁶⁷ คณิต ฒ นคร. (2543). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 68-78.

⁶⁸ ดุษฎี หัสละเมียร. (2531). *ความไม่รู้กฎหมายกับความรับผิดในทางอาญาตามมาตรา 64 แห่งประมวลกฎหมายอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 17.

⁶⁹ คณิต ฒ นคร. *อ้างแล้ว*เชิงอรรถที่ 67. หน้า 68-78.

กล่าวโดยสรุปโครงสร้างความรับผิดทางอาญา คือ หลักเกณฑ์ที่จะนำมาใช้พิจารณาว่า การกระทำใดเป็นการกระทำความผิดตามบทบัญญัติที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ โดยโครงสร้าง ความรับผิดทางอาญาอาจมีรายละเอียดต่างกันไปตามแต่ละระบบกฎหมายของแต่ละประเทศ

2.7 แนวคิดของผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด

การกระทำความผิดอาญาส่วนใหญ่จะเป็นการกระทำความผิดโดยบุคคลคนเดียว เนื่องจากการกระทำความผิดต้องปกปิดเป็นความลับ หากมีจำนวนผู้รู้มากก็มีโอกาสที่ความลับอาจ รั่วไหลได้ แต่ก็มีกรกระทำความผิดอีกจำนวนไม่น้อยที่ผู้กระทำความผิดไม่ได้กระทำด้วยตัวเอง คนเดียว กล่าวคือ การกระทำความผิดอาญาในแต่ละฐานความผิดนั้นอาจมีบุคคลหลายคนเข้ามามี ส่วนร่วมในการกระทำผิดด้วยเจตนาและบทบาทที่แตกต่างกัน ซึ่งการเข้าร่วมของแต่ละคนนั้นอาจ เข้าร่วมโดยเป็นการกระทำผิดของตนเอง หรือเข้าร่วมอันเป็นการกระทำผิดของผู้อื่น⁷⁰

2.7.1 ความรับผิดโดยตรงในการกระทำความผิด

ผู้ที่ต้องรับผิดประเภทนี้ คือ ผู้กระทำความผิดหรือตัวการซึ่งจะต้องรับผิดโดยตรงจากการ กระทำความผิดของตน แบ่งออกเป็น

1) ผู้กระทำความผิดคนเดียว เป็นการกระทำความผิดโดยตัวของผู้กระทำเองคนเดียว แม้ว่าจะมีบุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการใช้หรือช่วยเหลือในการกระทำความผิดก็ตาม

2) ผู้กระทำความผิดร่วม คือ กรณีที่มีบุคคลตั้งแต่ 2 คน หรือมากกว่านั้นร่วมกันกระทำ ความผิด ซึ่งผู้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันนั้นจะต้องรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ตาม บทบัญญัติมาตรา 83 แห่งประมวลกฎหมายอาญา⁷¹ ที่บัญญัติว่า “ในกรณีความผิดใดเกิดขึ้น โดยการ กระทำของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ผู้ที่ได้ร่วมกระทำความผิดด้วยกันนั้นเป็นตัวการ ต้องระวาง โทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น”

2.7.2 ความรับผิดของการมีส่วนร่วมช่วยในการกระทำความผิดของผู้อื่น (Accessorial Liability)

ความรับผิดของการมีส่วนร่วมช่วยในการกระทำความผิดของผู้อื่น⁷² (ผู้ใช้ ผู้ช่วยเหลือ ผู้ยุยง) เป็นความรับผิดที่เกิดจากการกระทำความผิดของบุคคลอื่น แสดงให้เห็นว่าจะต้องมีบุคคลอื่นกระทำ ความผิดขึ้น ทั้งนี้ มีหลักว่าจะไม่มีการกระทำความผิดอาญาหรือความรับผิดของการมีส่วนร่วมช่วย ในการกระทำความผิดของผู้อื่น (Accessorial Liability) โดยปราศจากผู้กระทำความผิด (ตัวการ)

⁷⁰ คณิต ฒ นคร. (2532). *กฎหมายอาญาภาคความผิด* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 36.

⁷¹ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 83.

⁷² ทรงพล สงวนพงศ์. (2527). *ความรับผิดในทางอาญาของผู้ใช้*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชา นิติศาสตร์. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

และบุคคลเหล่านี้จะต้องรับโทษในความผิดที่ตัวการได้กระทำ ในอัตราที่กฎหมายกำหนดสำหรับในแต่ละฐานะที่ได้ช่วยผู้ที่กระทำความผิด⁷³ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา

2.8 แนวคิดทฤษฎีการลงโทษและวัตถุประสงค์การลงโทษ

เนื่องด้วยที่มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคมหรือชุมชน จึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ซึ่งอาจเป็นจารีตประเพณี กฎหมาย หรือข้อตกลงของสังคมในการอยู่ร่วมกันเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุข การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงเป็นสิ่งจำเป็นและถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เมื่อในสังคมปรากฏผู้กระทำการฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้แล้ว บุคคลนั้นก็สมควรจะได้รับโทษ โดยความผิดและโทษเป็นของคู่กัน หากมีกฎหมายบัญญัติให้การกระทำใดเป็นความผิดแต่ไม่มีบทกำหนดโทษ ก็ไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้เท่ากับการกระทำนั้นไม่มีความผิด ตามหลัก “Nullum crimen nulla poena sine lege”⁷⁴ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนี้จะต้องก่อให้เกิดผลร้ายแก่ตัวผู้กระทำความผิดหรืออาจกล่าวได้ว่า การลงโทษเป็นวิธีการโต้ตอบของชุมชนต่อผู้ละเมิดกฎระเบียบของสังคมในการกระทำที่ต้องโทษนั้น ๆ ซึ่งเมื่อสังคมใหญ่และซับซ้อนมากขึ้น การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงเป็นหน้าที่ของสังคมไม่ใช่การแก้แค้นด้วยตนเองดังเช่นในสมัยโบราณ กล่าวคือ รัฐจะเป็นผู้กำหนดโทษเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคม

2.8.1 ความหมายของโทษ

คำว่า “โทษ” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง ความไม่ดี ความชั่ว ความผิด ผลแห่งความผิดที่ต้องรับ หรือผลร้าย เป็นต้น⁷⁵ และความหมายของ “โทษ” (punishment) ในภาษาอังกฤษ หมายถึง การลงโทษ ความทุกข์ทรมาน ความเจ็บปวดหรือการสูญเสียที่ทำหน้าที่เป็นการแก้แค้น บทลงโทษผู้กระทำความผิดผ่านกระบวนการลงโทษ กล่าวโดยสรุปคือ โทษ หมายถึง ผลแห่งความผิดที่รัฐลงแก่ผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ซึ่งตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญาของประเทศไทย ได้กำหนดโทษทางอาญาไว้ 5 สถาน⁷⁶ คือ

⁷³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 84 และมาตรา 86.

⁷⁴ อุทัย อาทิวา. (2561). *หลักทฤษฎี : ความผิดอาญาและโทษ*. กรุงเทพฯ: วิ.เจ.พรินติ้ง. หน้า 315.

⁷⁵ สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://www.royin.go.th/dictionary/> [2562, 18 พฤศจิกายน].

⁷⁶ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 18.

- 1) ประหารชีวิต
- 2) จำคุก
- 3) กักขัง
- 4) ปรับ
- 5) ริบทรัพย์สิน

การลงโทษ หมายถึง การกระทำที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ที่ต้องรับ โทษ ซึ่งอาจจะเป็นผลร้ายต่อร่างกาย จิตใจ หรือทรัพย์สิน ซึ่งการลงโทษนั้นเป็นเสมือนเครื่องมือในการตัดสินของสาธารณะ โดยประกอบด้วยประเด็นสำคัญ คือ การลงโทษ ได้แก่วิธีการที่เกี่ยวข้องกับความเจ็บปวดหรือการทรมานซึ่งเป็นผลจากการตัดสินโดยค่านิยมบางอย่างของสังคม นอกจากนี้มีนักวิชาการหลายท่านเสนอความคิดว่า การลงโทษเป็นการกระทำตามสัญญาประชาคมการแก้แค้น โดยเป็นกระบวนการที่ยุ่งยากซับซ้อน อาชญากรรมบางประเภทและการกระทำบางชนิดถูกมองว่าผิด และทำให้สังคมเสียมสมดุล ทำให้เสียผลประโยชน์ของบุคคลหรือสมาชิก ปฏิบัติการลงโทษต่าง ๆ จึงเป็นส่วนในการทำลายความสมดุลที่เกิดขึ้น ดังนั้น การลงโทษอาจเป็นเพียงหนึ่งในปฏิกริยาหลาย ๆ อย่างต่อการฝ่าฝืนกฎหมาย⁷⁷ โดยการลงโทษเป็นเครื่องมือส่งเสริมประสิทธิภาพของกฎหมายเพื่อป้องกันมิให้มีการประกอบอาชญากรรม การลงโทษจึงเป็นการลงโทษที่มุ่งบังคับต่อตัวบุคคล ต่อทรัพย์สิน ชื่อเสียงและเกียรติยศอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งการเคารพหลักมนุษยธรรมเป็นหลัก ตามแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษมีความหลากหลายแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของสังคมแต่ละยุคสมัย ซึ่งปรากฏตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่แตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นเพื่อการแก้แค้นทดแทน การข่มขู่ป้องกันอาชญากรรม การคุ้มครองและป้องกันสังคม การแก้ไขปรับปรุงหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิด⁷⁸ เป็นต้น

หลักการลงโทษต่อการกระทำความผิดทางอาญา คือ การแสดงออกของการไม่เห็นด้วยกับการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งการลงโทษมุ่งนั้น มุ่งที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยและกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งกฎเกณฑ์ดังกล่าวมีรากฐานมาจากกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม แต่อย่างไรก็ตาม ในบทบัญญัติที่มีการกำหนดความรับผิดทางอาญาบางประเภทก็กำหนดจากการกระทำที่ไม่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม แต่เป็นการกำหนดการกระทำให้เป็นความผิดโดยเหตุผลของความจำเป็นทางเทคนิคที่จะรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมที่มีลักษณะซับซ้อน และมีความก้าวหน้าในแนวทางการกำหนดความรับผิดโดยการกำหนดความรับผิดเด็ดขาดในการ

⁷⁷ อัจฉริยา ชูตินันท์. (2557). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 206-207.

⁷⁸ เศษฐภัทร พรหมชนะ. (2546). *การนำมาตรการอื่นมาใช้บังคับค่าปรับนอกเหนือจากการ กักขังแทนค่าปรับ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 10

กระทำบางอย่าง ซึ่งหลักพื้นฐานของกฎหมายอาญาตามปกติไม่อาจที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ ดังนั้น ในการนำโทษทางอาญามาใช้บังคับต่อการละเมิดบทบัญญัติที่เป็นกฎหมายเทคนิคดังกล่าว จึงมีลักษณะที่จำเป็นอย่างมาก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโทษปรับที่มีจำนวนไม่สูงจนเกินไปนัก เนื่องจาก จำเลยไม่อาจยกข้อต่อสู้ในทางป้องกันตัวในเรื่องเจตนากระทำผิดขึ้นอ้าง เพื่อแก้ตัวให้พ้นผิดได้ แต่ทั้งนี้ มิได้หมายถึงว่า ในการกำหนดความรับผิดทางอาญาที่ไม่ต้องการเจตนาขึ้น จะมีแต่การ กำหนดโทษที่เป็นการปรับเท่านั้น การกำหนดโทษตามกฎหมายเทคนิคยังมีการกำหนดโทษที่มีความ ร้ายแรงกว่าโทษปรับไว้ด้วย ตามที่ปรากฏในกฎหมายที่เกี่ยวกับยาเสพติดและกฎหมายจราจร เป็นต้น นอกเหนือจากโทษทางอาญา ที่ใช้บังคับลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดต่อบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว ยังมีการ ลงโทษในลักษณะอื่น เช่น การพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่ ซึ่งถือเป็นโทษทางปกครอง เพื่อ ลงโทษผู้ที่กระทำความผิดตามกฎหมายจราจรทางบก เป็นต้น โดยโทษที่กำหนดนั้นมีไว้เพื่อที่จะ ปรับปรุงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดให้ดีขึ้นและพร้อมกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติ ซึ่งการ กำหนดโทษดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดอีก

2.8.2 โทษทางอาญา

สำหรับโทษทางอาญานั้น มีนักวิชาการด้านกฎหมายหลายท่าน ได้อธิบายความหมายของ โทษอาญาไว้ดังนี้⁷⁹

ศาสตราจารย์ฮาร์ท แห่งมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ศาสตราจารย์เบ็น⁸⁰ และศาสตราจารย์ ฟลู⁸¹ อธิบายว่าโทษทางอาญาจะต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1) โทษจะต้องก่อให้เกิดความทุกข์ หรือผลร้ายอย่างอื่น หมายถึง ผู้ที่ได้รับโทษ จะต้องได้รับความทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่ง อาจเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพทางร่างกาย การได้รับความเจ็บปวดทางร่างกาย หรือการสูญเสียทรัพย์สิน หรืออื่น ๆ

2) โทษจะต้องใช้ต่อผู้กระทำความผิดกฎหมาย หมายถึง ผู้กระทำความผิดกฎหมายเท่านั้นที่ จะต้องถูกลงโทษ จะนำบุคคลอื่นที่ไม่ได้กระทำความผิดมารับโทษมิได้

⁷⁹ สหชน รัตนไพจิตร. (2527). *ความประสงค์ของการลงโทษอาญา : ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมาย ลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁸⁰ S.I Benn. (1961). *An Approach to the Punishment in Freedom and Responsibility* ed by Herbert. California : University Press. p. 517.

⁸¹ A. Flew. (1972). *Definition of Punishment in Contemporary Punishment* ed. By Rudolph J. Gerber and Patrick D. McAnany. Notre Dame: University of Notre Dame Press. pp. 31-37.

3) โทษจะต้องมีขึ้นเมื่อมีการกระทำผิดกฎหมาย หมายถึง ต้องมีการกระทำผิดกฎหมายเสียก่อนจึงจะลงโทษได้ หากไม่มีการกระทำผิดกฎหมายก็ลงโทษไม่ได้

4) โทษจะต้องเป็นวิธีการซึ่งคนใดคนหนึ่งนอกจากผู้กระทำผิดนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดนั้น หากผลร้ายที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการกระทำของบุคคลนั้นเอง ไม่นับเป็นโทษทางอาญา

5) โทษจะต้องเกิดจากผู้มีอำนาจที่จะกระทำให้เกิดผลร้ายนั้นขึ้นมาได้ หมายถึง โทษนั้น ต้องผ่านกระบวนการตามกฎหมาย และผู้มีอำนาจตามกฎหมายจึงจะเป็นผู้ให้ผลร้ายได้

ศาสตราจารย์โยฮันส์ แอนเดอนีส (Johannes Andernaes) อธิบายว่า โทษอาญาจะต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ⁸²

1) โทษเป็นผลร้ายที่รัฐนำมาใช้กับผู้กระทำผิด ผลร้ายที่ถือเป็นโทษอาญาตามความหมายนี้ จะต้องเป็นโทษที่รัฐซึ่งมีอำนาจนำมาใช้กับผู้กระทำผิด

2) โทษต้องมีขึ้นเมื่อมีการกระทำผิดกฎหมาย หากไม่มีการกระทำผิดกฎหมายแล้วได้รับผลร้าย ไม่ถือว่าเป็นโทษอาญาตามความหมายนี้

3) โทษเป็นผลร้าย ซึ่งต้องการตอบแทนให้ผู้กระทำผิดรู้ว่าเป็นผลร้ายที่ได้รับจากรัฐ โดยตรงจากการกระทำผิดไม่ใช่ผลร้ายที่เกิดขึ้นโดยอ้อม

ศาสตราจารย์รอส (A.L.F Ross) เห็นว่า โทษอาญาเป็น “การตอบสนองของสังคม” ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ⁸³

1) จะต้องเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำผิดตามกฎหมาย

2) จะต้องถูกกำหนดขึ้น และโดยผู้มีอำนาจเท่านั้น

3) จะต้องเป็นผลร้ายต่อผู้กระทำผิด

4) จะต้องเป็นผลร้ายที่แสดงถึงการตำหนิผู้กระทำผิด ว่าผู้นั้นได้กระทำการที่ไม่สมควร หากผลร้ายนั้นไม่ต้องการ “การตำหนิ” ก็ไม่ถือเป็นโทษตามความหมายนี้ ส่วนความหมายของโทษอาญาของประเทศไทย ตามนัยแห่งกฎหมายอาญาพิจารณาความหมายของโทษอาญา ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยโทษทางอาญา ตามกฎหมายของประเทศไทย มีบัญญัติอยู่ในมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน

⁸² Johannes Andernaes. (1965). *The General Part of the Criminal Law of Norway*. London: Sweet & Maxwell Limited. pp.8-11.

⁸³ ALF ROSS. (1975). *On Guilt, Responsibility and Punishment*. London: Steven & Sons Limited. p.36.

ตามความเห็นของนักวิชาการและบทบัญญัติของกฎหมาย สามารถสรุปได้ว่า โทษอาญา คือ ผลตอบแทนในทางเลวร้ายที่ผู้กระทำความผิดต้องได้รับเนื่องมาจากการกระทำความผิดของเขา แต่ทั้งนี้ผลตอบแทนในการกระทำความผิดนั้นต้องเป็นบทลงโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

2.8.3 แนวคิดและวิวัฒนาการในการลงโทษ

การศึกษาแนวคิดการลงโทษนั้นเป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาวิธีการให้บรรลुวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มุ่งหวังให้เกิดความความสมดุลของโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดกับประโยชน์ที่สังคมจะได้รับ การลงโทษเป็นกระบวนการที่ใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุมสังคมเพื่อจำกัดขอบเขต ความประพฤติของแต่ละบุคคลในอันที่จะรักษาไว้ซึ่งความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดี และเสถียรภาพทางสังคม⁸⁴ โดยการลงโทษได้มีวิวัฒนาการจากอดีตเรื่อยมาสู่แนวคิดของการลงโทษในปัจจุบัน ซึ่งการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นสิ่งที่ดำเนินการติดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน แต่จะมีความแตกต่างกันก็เพียงรูปแบบและวัตถุประสงค์ของการลงโทษ ขึ้นอยู่กับความคิดที่สังคมแต่ละยุคสมัยจะเห็นว่าเหมาะสมหรือสอดคล้องกับความต้องการ โดยในอดีตการลงโทษจะมีลักษณะเป็นการแก้แค้นผู้กระทำความผิด ช่มชู้ญผู้กระทำความผิด และทำให้บุคคลในสังคมเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด ต่อมาการลงโทษในปัจจุบัน เน้นหลักการป้องกันภัยแก่สังคมและการแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นคนดี เนื่องจากเชื่อว่าการลงโทษเป็นเพียงวิธีการขยับยั้งบุคคลมิให้กระทำความผิดเพียงชั่วระยะเวลาที่ถูกลงโทษอยู่เท่านั้น จึงไม่อาจป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ การลงโทษในปัจจุบันจึงเปลี่ยนไปสู่การแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด เพื่อมุ่งพัฒนาส่งเสริมให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นพลเมืองดี

แนวความคิดในการลงโทษที่สำคัญมีดังต่อไปนี้ คือ

1) สำนักคลาสสิก (Classical School) แนวคิดของสำนักนี้เกิดขึ้นประมาณกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีนักปรัชญาที่สำคัญ 2 คน คือ ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria) และ เจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham)⁸⁵

ซีซาร์ เบ็คคาเรีย เห็นว่า การลงโทษต้องกระทำเพื่อความมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดคือ เพื่อป้องกันอาชญากรรม มิใช่กระทำตามอำเภอใจเพียงเพื่อความพอใจของคน ๆ หนึ่ง หรือคนบางกลุ่มเท่านั้น วัตถุประสงค์ของการลงโทษไม่ใช่เพื่อแก้แค้นทดแทนเพราะการแก้แค้นมักกระทำเกินเลยไปไม่เกิดประโยชน์ในด้านการป้องกันอาชญากรรม ดังนั้น การลงโทษผู้กระทำความผิดต้องกระทำ

⁸⁴ ศรีสวัสดิ์ มณีวงศ์. (2550). *การบังคับโทษประหารชีวิต : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาว*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 1

⁸⁵ อัจฉริยา ชูตินันท์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 29. หน้า 221-230.

โดยเปิดเผย รวดเร็ว และมีความหนักเบาของการลงโทษเหมาะสมกับสัดส่วนความร้ายแรงของอาชญากรรม ตลอดจนการลงโทษนั้นต้องเป็นโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

หลักการของซีชาร์ เบ็คคาเรีย เกี่ยวกับการลงโทษนั้นมีแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism philosophy) คือ “ประโยชน์สูงสุดสำหรับปวงชนจำนวนมากที่สุด” หมายถึง “การมุ่งคุ้มครองประโยชน์สูงสุดของคนส่วนใหญ่ในสังคม” ซึ่งซีชาร์ เบ็คคาเรียนำมาใช้ในการเสนอเกี่ยวกับอาชญากรรมและการลงโทษ โดยมุ่งป้องกันสังคมจากภัยอันตรายของอาชญากรรมด้วยการข่มขู่⁸⁶

เจเรมี เบนธัม มีความสนใจเกี่ยวกับการแก้ไขอาชญากรให้กลับตัวเป็นคนดี โดยเห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีสติปัญญา มักปรารถนาที่จะหาความสุขให้มากที่สุด รับความทุกข์ให้น้อยที่สุด เจเรมี เบนธัม จึงเห็นว่า โทษสำหรับการกระทำความผิดนั้น กฎหมายควรกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องได้รับความทุกข์ทรมานให้สาสม หรือมากยิ่งขึ้นกว่าความพึงพอใจจากการที่เขาได้กระทำความผิดนั้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ที่จะกระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าก่ออาชญากรรม⁸⁷ แต่อย่างไรก็ดี เจเรมี เบนธัม ไม่เห็นด้วยกับการลงโทษที่ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความทุกข์ทรมานจนเกินความจำเป็นหรือโดยไม่มีเหตุผล แต่มีความเห็นว่า กฎหมายควรกำหนดโทษที่เหมาะสมสำหรับแต่ละความผิด และควรกำหนดบทลงโทษไว้ให้หลากหลาย เพราะโทษอย่างเดียวย่อมไม่สามารถที่จะทำให้เหมาะสมได้กับทุกความผิด

แนวคิดของสำนักคลาสสิกมีทฤษฎีสำคัญที่เรียกว่า Free Will โดยถือว่าทุกคนมีอิสระในการที่จะเลือกกระทำตามใจของตนเองได้อย่างเท่าเทียมว่าต้องการที่จะกระทำความผิดหรือไม่ เพราะกฎหมายกำหนดโทษสำหรับความผิดนั้นไว้แล้ว และผู้กระทำย่อมต้องรับผลจากการกระทำของตนเอง ผู้กระทำจะต้องชั่งใจว่าความพึงพอใจที่เกิดจากการกระทำความผิดคุ้มค้ำกับผลของการกระทำที่อาจถูกลงโทษตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ และจะเลือกทางไหน⁸⁸ ดังนั้น การ

⁸⁶ ฌ็องฌัก อูทริโยซิน. (2555). *ทฤษฎีความรับผิดชอบทางอาญา*. แนวการศึกษาชุดวิชา กฎหมายอาญาและอาญาวิทยาชั้นสูง. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: https://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/41716_2.pdf [2562, 2 ธันวาคม].

⁸⁷ ประเทือง ธนิยผล. (2552). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 2.

⁸⁸ ฌ็องฌัก อูทริโยซิน. (2558). *สาเหตุที่นำไปสู่การล่วงละเมิดทางเพศของนักศึกษาหญิงที่เกิดจากการเกี่ยวกลางคืนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล*. รายงานการค้นคว้าอิสระ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม สถาบันอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม วิทยาลัยรัฐกิจ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต. หน้า 20-21.

กำหนดโทษจะต้องกำหนดให้เหมาะสมกับความผิด และทุกคนต้องรับโทษเท่ากัน โดยไม่มีการตระหนักถึงข้อเท็จจริงว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถรู้ผิดชอบไม่เท่าเทียมกันไม่ว่าจะอยู่ในสถานะใด เช่น เด็ก หรือคนวิกลจริต เป็นต้น

2) สำนักนีโอคลาสสิก (Neo - Classical School) แนวคิดของสำนักนี้ส่วนใหญ่มีความเห็นไปในทางเดียวกันกับสำนักคลาสสิก แต่มีมุมมองเพิ่มเติมเกี่ยวกับสภาวะของบุคคลที่ยอมรับว่าบุคคลแต่ละคนนั้นมีความสามารถและความรู้สึกผิดชอบไม่เท่าเทียมกัน การใช้เหตุผลในการคิดหรือตัดสินใจจึงไม่อยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ผู้กระทำความผิดแต่ละคนจึงอาจจะไม่ต้องรับโทษเท่ากัน⁸⁹ โดยสามารถแยกพิจารณาความแตกต่างออกได้เป็น 3 ประเภท คือ ประเภทแรก บุคคลผู้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ ประเภทที่สอง เด็ก เยาวชน และคนชรา ประเภทที่สาม บุคคลวิกลจริต บุคคลปัญญาอ่อน และบุคคลไร้ความสามารถอื่น ๆ ดังนั้น การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดด้วยวิธีการที่เหมือนกัน โดยถือเสมือนว่าทุกคนเป็นผู้มีสติปัญญา หรือมีความสามารถเหมือนกันทุกประการ ย่อมไม่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมในทางปฏิบัติ⁹⁰

3) สำนักพอสติทิฟ (Positive School) สำนักนี้มีแนวคิดว่าการที่มนุษย์ก่ออาชญากรรมนั้นมีสาเหตุมาจากธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสาเหตุหรือปัจจัยทางชีววิทยา⁹¹ (Biological Factor) สำนักนี้ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดเดิม ซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

3.1) ไม่เห็นด้วยกับการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน แต่เชื่อว่าการลงโทษควรกระทำเพื่อมุ่งแก้ไขสาเหตุแห่งการกระทำความผิด

3.2) ไม่เห็นด้วยที่จะลงโทษเพื่อให้เกิดความหวาดกลัว เพราะผู้กระทำความผิดบางประเภทไม่หวาดกลัวต่อโทษที่จะได้รับ และ

3.3) การแก้ไขผู้กระทำความผิดควรเลือกปฏิบัติให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละคน

2.8.4 ทฤษฎีการลงโทษ

นักอาชญาวิทยาจากสำนักต่าง ๆ ได้นำเสนอแนวคิดการลงโทษแบบต่าง ๆ โดยสามารถแบ่งออกเป็นทฤษฎีใหญ่ ๆ ได้ดังนี้ คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ทฤษฎีการลงโทษ

⁸⁹ สมหมาย จันทรเรือง. (2525). *ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราโทษกับการกระทำความผิด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 9.

⁹⁰ สุภวิทย์ ตั้งตรงจิตต์, อุทิศ สุภาพ, ศิณีนาถ เกียรติกังวาฬโกล, สรุพล คงลาภ, กิตติพัชร์ วราอุบล, พนารัตน์ คิจิตต์ และคณะ. (2549). *การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลยุติธรรม*. งานเอกสารวิชาการ หลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 3. สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. หน้า 25.

⁹¹ สมหมาย จันทรเรือง. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 89. หน้า 10.

แบบบรรทัดประ โยชน์ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคม และทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่งแต่ละทฤษฎีจะมีวัตถุประสงค์ และข้อดีข้อเสียแตกต่างกันไป ดังนี้

1) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory)

ทฤษฎีนี้มองว่า การลงโทษเป็นปฏิกริยาของสังคมที่มีต่อพฤติกรรมที่ขัดต่อกฎหมายในลักษณะแก้แค้นทดแทนสิ่งที่เกิดขึ้น เป็นแนวคิดที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล ปฏิกริยาของสังคมต่ออาชญากรเช่นนี้ เป็นการแสดงออกถึงสัญชาตญาณของการแก้แค้นต่อกันแบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน²² และเห็นว่าผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับการปฏิบัติในทำนองเดียวกันกับที่เขาได้กระทำต่อผู้เสียหาย ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนนี้มีพื้นฐานความคิดมาจากทฤษฎีเจตจำนงเสรี หรือที่เรียกว่า Free Will ซึ่งมีความเชื่อเป็นพื้นฐานว่า มนุษย์มีเหตุผล มีเสรีภาพที่จะคิด มีเสรีภาพที่จะกระทำการใด ๆ ภายใต้ความคิดความเชื่อและการตัดสินใจของตนเอง จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองที่ได้กระทำลงไป หากเป็นการกระทำที่ดี เขาย่อมได้รับผลตอบแทนที่ดี แต่หากเป็นการกระทำที่ไม่ดี หรือเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคม เขาย่อมสมควรได้รับการตำหนิ หรือ ได้รับการลงโทษจากสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การที่สังคมลงโทษเพราะเหตุผลที่มาจากการกระทำของเขาเอง หาใช่สิ่งอื่นใดไม่ เมื่อเขากระทำเขาย่อมสมควรถูกลงโทษ การลงโทษจึงเป็นผลตอบแทนการกระทำผิดของเขานั้นเอง ทฤษฎีนี้ ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อของสำนักอาชญวิทยาสำนักคลาสสิก (Classical School) ซึ่งเห็นว่า ผู้ที่กระทำผิดเป็นผู้ละเมิดศีลธรรม ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคม จึงสมควรถูกลงโทษเพื่อตอบแทนความผิดที่เขากระทำลงไป²³ และการลงโทษนั้นควรจะกระทำตามความมุ่งหมายที่สำคัญ คือ เพื่อป้องกันอาชญากรรมและเพื่อป้องกันมิให้การลงโทษผู้กระทำผิดเป็นไปตามอารมณ์ของผู้ลงโทษ ฉะนั้น การลงโทษจึงต้องกระทำโดยเปิดเผย รวดเร็ว และสมควรแก่ความจำเป็น โดยมีความหนักเบาที่เป็นไปตามสัดส่วนแห่งความร้ายแรงของอาชญากรรมตามแนวคิดของซีซาร์ เบคคาเรีย (Cesare Beccaria) ที่ปรากฏในหนังสืออันเป็นผลงานของเขาที่ชื่อ “On Crime and Punishment”²⁴

วัตถุประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน จะเน้นการลงโทษให้สาสมกับการกระทำความผิด รูปแบบของการลงโทษในอดีตจึงมีลักษณะที่รุนแรง

²² นัทธิ จิตสว่าง. (2540). *หลักทัณฑ์วิทยา : หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์กรมราชทัณฑ์. หน้า 24.

²³ ธีรรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2557). *ทฤษฎีการลงโทษ*. ประมวลสารวิชาการกฎหมายอาญาและอาชญวิทยาชั้นสูง เล่มที่ 1. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 12.

²⁴ มนสิชา บุนนาค. (2556). *การกำหนดโทษทางเลือกกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. หน้า 10.

ปาเถื่อน เช่น การเขียน การแขวนคอ การทรมาน การประหารชีวิต เป็นต้น โดยการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนมีหลักว่า หากกระทำความผิดร้ายแรงเพียงใด โทษที่ผู้กระทำความผิดจะได้รับนั้นก็จะมี ความร้ายแรงเทียบเท่ากัน ซึ่งการลงโทษตามทฤษฎีนี้จะสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชน โดยทั่วไปที่ต้องการจะเห็นผู้กระทำความผิดได้รับผลร้ายเช่นเดียวกับผลของการกระทำ ความผิดที่ผู้กระทำได้กระทำ⁵

เหตุผลของการลงโทษตามทฤษฎีเพื่อแก้แค้นทดแทน แบ่งออกเป็น 2 ประการ⁶ คือ ประการแรก เหตุผลเพื่อความยุติธรรม แนวคิดนี้เห็นว่า การกระทำความผิดเป็นการฝ่าฝืนหลักความยุติธรรม เมื่อฝ่าฝืนผู้กระทำผิดจึงต้องถูกลงโทษ เพื่อที่จะธำรงรักษาความยุติธรรมไว้ บุคคลผู้ที่เป็นต้นคิดตามแนวคิดดังกล่าวนี้ คือ เอมมานูเอล ค้านท์ (Kant) เฮงเกล (Hegel) และฮอว์กอินส์ (Hawkins) ซึ่งการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ค้านท์ (Kant) เห็นว่า “เหตุที่ต้องลงโทษผู้กระทำความผิดก็เพื่อรักษาความยุติธรรมเอาไว้ ความยุติธรรมที่ถูกละเมิด จะต้องได้รับการทดแทน ถ้าหากว่าความยุติธรรมและสิทธิของมนุษย์ถูกทำลายลง ชีวิตของมนุษย์ จะไม่มีคุณค่าอะไรเหลืออยู่ใน โลกเลย เราจะต้องลงโทษผู้กระทำผิด เพราะการลงโทษเป็น สิ่งที่เขาสมควรจะได้รับ ถ้าละเว้นไม่ลงโทษผู้กระทำผิดก็เท่ากับเราร่วมมือฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของความ ยุติธรรมด้วย” เฮงเกล (Hegel) เห็นว่า “เหตุของการลงโทษเพื่อให้สาสม ก็เพื่อนำความถูกต้อง กลับคืนมา การกระทำผิดเป็นการปฏิเสธสิ่งที่ถูกต้อง การลงโทษ จึงเป็นปฏิกิริยาของสังคมที่ไม่ เห็นด้วยกับการปฏิเสธสิ่งที่ถูกต้องนี้ ดังนั้นการลงโทษ จึงเป็นสิ่งที่ผู้กระทำผิดสมควรจะได้รับ เนื่องจากการกระทำผิด” ฮอว์กอิน (Hawkins) เห็นว่า “เหตุที่ต้องลงโทษเพื่อให้สาสม ก็เพราะมนุษย์ ต้องมีความรับผิดชอบทางศีลธรรมต่อการกระทำของเขา การลงโทษคนต่างจากการฝึกหัดสัตว์ตรง ที่ว่าเราดีสัตว์ที่ทำไม่ถูกต้องนั้น เราไม่ได้คิดว่าสัตว์ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของมัน แต่เราตีมัน เพื่อให้มันหวาดกลัวเพื่อมันจะได้ไม่กระทำเช่นนั้นอีก แต่เราลงโทษคนไม่ใช่เพราะเราหวังผลของ การลงโทษเขา หากแต่เป็นเพราะเขาต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของเขา ทั้งนี้ เพราะสัตว์ไม่มีความ รับผิดชอบทางศีลธรรม แต่คนเรามีความรับผิดชอบเช่นนั้นอยู่”

ประการที่สอง เหตุผลเพื่อการทดแทนความผิดตามกฎหมาย แนวคิดนี้เห็นว่า เมื่อ มีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้น เราก็จะลงโทษผู้กระทำผิด ด้วยเหตุเพราะเขาสมควรจะได้รับการ ลงโทษเนื่องจากการกระทำผิดกฎหมาย ไม่ใช่เพื่อความยุติธรรม ทั้งนี้ เพราะอาชญากรรม (crime) และการลงโทษ (punishment) เป็นของคู่กัน

⁵ กานดา ปานคำ. (2557). *การบังคับโทษปรับ : ศึกษากรณีบังคับให้ทำงานแทนค่าปรับ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 12.

⁶ ฌูว์วัฒน์ สุทธิโยธิน. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 93. หน้า 13.

หลักการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน มีความมุ่งหมายสำคัญ คือ เพื่อการทดแทนการกระทำความผิด ดังนั้นในการลงโทษผู้กระทำความผิด จึงต้องสอดคล้องกับ หลักเกณฑ์สำคัญ⁹⁷ ดังนี้

ประการแรก ผู้ที่กระทำความผิดเท่านั้นที่จะถูกลงโทษ การที่จะลงโทษบุคคลใดจะต้อง มีการกระทำความผิด และมีความผิดเกิดขึ้นก่อน จึงจะทำให้มีตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ดังนั้นการลงโทษจึงจะลงโทษได้เฉพาะตัวผู้กระทำความผิดเท่านั้น ตราบใดที่บุคคลยังมิได้กระทำความผิด เราจะลงโทษเขาไม่ได้ สรุปได้ว่า เงื่อนไขของการลงโทษสำคัญคือ จะต้องมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นเสียก่อน จึงจะลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดได้

ประการที่สอง ผู้กระทำความผิดทุกคนต้องถูกลงโทษโดยไม่มีข้อยกเว้น การลงโทษตามทฤษฎีนี้ มุ่งรักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ละเมิดกฎเกณฑ์แห่งความยุติธรรม ไม่ว่าบุคคลนั้น จะเป็นใครก็ตาม หากเป็นผู้ละเมิดกฎเกณฑ์แห่งความยุติธรรม ก็จะต้องถูกลงโทษทุก ๆ คน แม้ว่าการลงโทษบุคคลนั้นจะไม่เกิดประโยชน์อะไรต่อสังคมก็ตาม

ประการที่สาม จำนวนโทษต้องพอเหมาะกับความผิด การลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อความสาสม มุ่งหมายที่จะลงโทษให้สาสมกับความผิดที่ได้กระทำลงไป ดังนั้นการลงโทษจึงต้อง “สาสม” กับความผิดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิด จะต้องมีความสาสม คือ มีความหนักเบาเท่า ๆ กับความผิดนั้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวคิดดังกล่าวเชื่อว่าบุคคลทุกคนมีเสรีภาพในการที่จะเลือกกระทำหรือไม่กระทำการใดและเมื่อกระทำตามที่ตัดสินใจเลือกไปแล้วก็จำเป็นต้องรับผลของการกระทำนั้น โดยการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน จะต้องลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดเท่านั้น การลงโทษต้องลงโทษผู้กระทำความผิดทุกคนด้วยความหนักเบาที่เท่าเทียมกัน และผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับผลร้ายเช่นเดียวกับผู้เสียหาย เพื่อให้ผู้เสียหายรู้สึกว่าได้รับเยียวยาจากการผลของการกระทำความผิด

2) ทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ (Utilitative Theory)

นักอาชญาวิทยาสำนักคลาสสิก ซึ่งมี ซีซาร์ เบ็คคาเรีย และเจเรมี เบนธัม เป็นผู้นำเสนอทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ โดยมีหลักการเบื้องต้นว่า คนเรากระทำความผิดโดยเจตนา และก่อนที่จะลงมือกระทำความผิดได้พิจารณาใคร่ครวญแล้วจึงได้ลงมือกระทำ

⁹⁷ สหชน รัตน์ไพจิตร. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 79. หน้า 9.

เพราะฉะนั้น รัฐจึงควรบัญญัติความผิดและโทษอย่างชัดเจน เมื่อมีกฎหมายบัญญัติอย่างชัดเจนแล้ว ผู้ที่ฝ่าฝืนย่อมสมควรต้องถูกลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้⁹⁸

ทฤษฎีแก้แค้นทดแทนเป็นทฤษฎีที่มองย้อนไปที่การกระทำความผิดในอดีต โดยการลงโทษกระทำไปเพื่อทดแทนสิ่งที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำไปแล้ว ในขณะที่ทฤษฎีอรรถประโยชน์เป็นเรื่องเกี่ยวพันกับอนาคตโดยมุ่งที่ผลของการลงโทษที่ผู้กระทำผิดจะได้รับ ซึ่งทฤษฎีอรรถประโยชน์ถือว่าการลงโทษก่อให้เกิดผลดี เพราะรากฐานของแนวคิดตามทฤษฎีอรรถประโยชน์เชื่อกันว่าการแก้แค้นหรือลงโทษบุคคลไม่ควรจะพิจารณาถึงความร้ายแรงอันเกิดจากความน่าตำหนิของผู้นั้นในอดีต แต่ควรพิจารณาถึงผลดีที่สุดที่ตามมาจากการลงโทษด้วย⁹⁹

หลักการของซีซาร์ เบ็คคาเรีย เกี่ยวกับแนวความคิดนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีอรรถประโยชน์นิยม (Utilitarianism philosophy) คือ ประโยชน์สูงสุดสำหรับปวงชนจำนวนมากที่สุด หมายถึง การมุ่งคุ้มครองประโยชน์สูงสุดของคนส่วนใหญ่ในสังคม แนวคิดของซีซาร์ เบ็คคาเรียที่ปรากฏตามหนังสือ “On Crimes and Punishment” ในเรื่องเกี่ยวกับการลงโทษเพื่อป้องกัน มีดังนี้¹⁰⁰

ประการแรก การลงโทษมีความจำเป็น เนื่องจากมนุษย์ยังมีความเห็นแก่ตัว คนเราพร้อมที่จะฝ่าฝืนสัญญาประชาคม ถ้าหากสิ่งนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตัว สำหรับซีซาร์ เบ็คคาเรีย เห็นว่ามนุษย์ทุกคนสามารถมีพฤติกรรมอาชญากรได้เสมอ

ประการที่สอง การลงโทษไม่ควรปฏิเสธต่อความเห็นแก่ตัวของมนุษย์หากแต่ควรส่งเสริมแรงจูงใจ ไม่ให้ประโยชน์ของมนุษย์ถูกทำลายโดยกฎหมาย

ประการที่สาม การลงโทษควรมีไว้เพื่อการป้องกัน โดยการใช้ความคิดเรื่องการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence)

แนวคิดเรื่องการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) นั้น ซีซาร์ เบ็คคาเรีย เห็นว่าทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งใน 2 ลักษณะ (Purpose of Punishments) คือ ¹⁰¹

⁹⁸ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. *แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการป้องกันปราบปรามและบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด*. หน้า 8. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.khoakmuang.go.th/networknews/download/?id=52740&file=files/com_networknews/2015-12/2015-12_ca2c5e29c0823be.pdf&name=nctc.oncb.go.th_new_images_stories_article_year54_media_m2.pdf [2563, เมษายน 16].

⁹⁹ กานดา ปานคำ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 95. หน้า 34.

¹⁰⁰ ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 93. หน้า 13.

¹⁰¹ สหชน รัตนไพจิตร. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 79. หน้า 10.

ลักษณะแรก การข่มขู่ยับยั้งโดยเฉพาะ (Specific Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดรายบุคคล ที่เป็นการยับยั้งมิให้เขากระทำความผิดซ้ำ ซึ่งเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับโทษไปแล้วจะเกิดความหลาบจำ เกรงกลัวโทษที่ได้รับจนไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีก

ลักษณะที่สอง การข่มขู่ยับยั้งทั่วไป (General Deterrence) เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อเป็นตัวอย่างให้สังคมทั่วไปเห็นว่าการกระทำความผิดจะต้องได้รับโทษอย่างไร การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งเป็นการลงโทษโดยมีความมุ่งหมายที่จะให้บุคคลอื่นในสังคมได้เห็นผลร้ายของการกระทำความผิดว่า เมื่อกระทำความผิดแล้วจะต้องได้รับโทษอย่างไร อันเป็นการให้ข้อคิดเตือนสติบุคคลอื่น ๆ ที่อาจจะกระทำความผิดให้เห็นตัวอย่างการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อผลในการยับยั้งและป้องปรามบุคคลอื่นมิให้กระทำความผิดตาม ลักษณะของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้งนั้นจะส่งผลให้เกิดความเกรงกลัวในผลของการกระทำความผิด ซึ่งจะต้องปฏิบัติตามหลักสำคัญ 3 ประการ คือ¹⁰²

ประการแรก การลงโทษต้องได้สัดส่วนกับการกระทำความผิด (Proportionality)

การลงโทษต้องมีความ “เท่าเทียมกับ” หรือ “พอดี” กับอาชญากรรม การลงโทษต้องไม่ใช้วิธีการที่รุนแรงเกินกว่าอาชญากรรม ซึ่งรัฐไม่มีสิทธิอำนาจที่จะลงโทษผู้ใดเกินกว่าที่จำเป็น และการลงโทษที่มีระดับมากเกินไป จะเป็นการสนับสนุนให้เกิดอาชญากรรมสำหรับผู้ก่ออาชญากรรมที่หนักกว่าและอาชญากรรมที่รุนแรงควรลงโทษให้เท่ากับอาชญากรรมนั้น แต่การลงโทษที่ไม่เท่ากับอาชญากรรม จะกลายเป็นเหตุจูงใจให้ผู้กระทำความผิดประกอบอาชญากรรมที่ร้ายแรงยิ่งขึ้น

ประการที่สอง การรับรู้ของสาธารณชน (Public Knowledge) ซีซาร์ เบ็คคาเรีย เห็นว่าการลงโทษจะไม่สามารถข่มขู่ยับยั้งผู้กระทำความผิดได้จนกว่าการลงโทษนั้นจะเป็นที่รับรู้โดยทั่วไปของสาธารณชน และจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

การลงโทษควรกระทำด้วยความรวดเร็ว จนสามารถทำให้สาธารณชนสามารถเข้าใจเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างการลงโทษกับอาชญากรรมนั้น

การลงโทษควรเหมาะสมทางสัญลักษณ์ และเข้ากันได้กับอาชญากรรม เพื่อให้สาธารณชนเกิดการเปรียบเทียบระหว่างแรงจูงใจจากการประกอบอาชญากรรมกับการลงโทษที่จะได้รับ

การลงโทษควรมีความแน่นอน

ประการที่สาม บทบัญญัติกฎหมายและโทษที่จะได้รับต้องเป็นเรื่องที่สาธารณะจะต้องมองเห็นได้ เช่น การพิมพ์หนังสือทำให้สาธารณชนสามารถเข้าถึงกฎหมายอันจะ

¹⁰² ฌ็องฌัก อ็องแต็ง เดอ เบ็คคาเรีย. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 93. หน้า 24-25.

ทำให้ระลึกความทรงจำถึงสัญญาประชาคม สำหรับการลงโทษ โดยเฉพาะอาชญากรรมที่มีความร้ายแรงรองลงมาการลงโทษควรจะต้องเห็นได้ชัดเจนเพื่อข่มขู่การกระทำผิดอื่น

แนวคิดในการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง เชื่อว่าการลงโทษด้วยการข่มขู่ยับยั้ง จะสามารถป้องกันสังคมได้โดยมีเหตุผลสนับสนุน ดังนี้¹⁰³

ประการแรก ความกลัวโทษ หากผลร้ายที่ได้รับจากการลงโทษมีความรุนแรงมากพอแล้ว บุคคลจะไม่กล้ากระทำผิด อันเกิดจากความเกรงกลัวโทษที่จะได้รับ เนื่องจากมนุษย์ทุกคนไม่ชอบความยากลำบาก ไม่ชอบความทุกข์ทรมาน จึงไม่ต้องการได้รับการลงโทษ จึงไม่กล้ากระทำผิด ฟอน ฟอยเออบาค (Von Feauerbach)¹⁰⁴ นักกฎหมายชาวเยอรมันให้ทัศนะว่า “กฎหมายอาญาต้องมีผลบังคับทางจิตใจเป็นการป้องกันไม่ให้คนทั่วไปกระทำผิด กฎหมายจึงต้องกำหนดอัตราโทษสูงเพื่อให้แน่ใจว่าในใจของผู้กระทำผิดต้องกังวลต่อความเสี่ยงต่อการถูกลงโทษที่หนักกว่าความคิดที่จะได้ประโยชน์จากการกระทำผิด ”

ประการที่สอง พลังกดดันของสังคมต่อการกระทำผิดและการลงโทษ ทำให้บุคคลจำนวนมากในสังคมเห็นและเกิดการดำเนินคดีเตียน รวมไปถึงการต่อต้านด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การไม่คบค้าสมาคม การกดดันออกจากสังคม ตามธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องการอยู่เป็นกลุ่มสังคม และต้องการได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นในสังคม หากเขาเล็งเห็นว่า ถ้าเขากระทำ ความผิด และได้รับการลงโทษ เขาจะถูกต่อต้านจากสังคมส่วนใหญ่ที่มีลักษณะเป็นมหาชนแล้ว ก็จะเป็นการยากที่เขาจะดำรงตนอยู่ในสังคมนั้นได้ ด้วยเหตุนี้เขาจึงไม่กล้ากระทำผิด

ประการที่สาม การสร้างนิสัย เมื่อสังคมได้วางกฎเกณฑ์ไว้ว่าการกระทำใด เป็นสิ่งที่สังคมเห็นว่าเป็นความผิดและผู้กระทำจะต้องได้รับการลงโทษ เมื่อใช้หลักเกณฑ์นี้ไปนาน ๆ บุคคลในสังคมก็จะเกิดความเคยชิน และซึมซับเข้าไปจนกลายเป็นนิสัย การลงโทษบุคคลที่ได้ผล ในทางป้องกันจึงต้องให้ผลในการสร้างนิสัยแก่คนผู้กระทำและคนทั่วไปด้วย การลงโทษที่ให้ผล ในการสร้างนิสัย อาชญาฟ เชนบวร์ก (Aschaffenburg)¹⁰⁵ กล่าวว่า “ผลของการข่มขู่ของการลงโทษ ควรมีสองทาง คือ ควรจะทำให้ประชาชนทั่วไปรู้สึกเป็นการป้องกัน และเป็นการเตือนแต่ละบุคคล ไม่ให้กระทำผิดขึ้นอีก แต่ประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ของการข่มขู่ว่าจะลงโทษนั้นอยู่ที่เป็นการอบรม เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดในเรื่องชีวิต โดยทั่วไปของประชาชน การกำหนดว่าการกระทำเช่นนั้น เช่นนี้เป็นความผิด ซึ่งถ้าผู้ใดกระทำการนั้นรัฐจะลงโทษ จะทำให้เกิดความรู้สึกแก่คนทั่วไปว่าการกระทำเช่นนั้น ไม่เหมาะสม ไม่เป็นที่ยอมรับนับถือ เป็นที่เสียหายและขัดกับหน้าที่ของประชาชน

¹⁰³ ฌูร์ฌูว์ฌันน์ สุทธิโยธิน. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 93. หน้า 20.

¹⁰⁴ สหทรน รัตนไพจิตร. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 79. หน้า 46.

¹⁰⁵ สหทรน รัตนไพจิตร. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 79. หน้า 46-47.

ดังนั้น การป้องกันโดยทั่วไปจึงดำเนินไปอย่างเงียบ ๆ ซ้ำ ๆ และลึกซึ้งซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกว่าอะไรชอบ อะไรควรชัดเจนขึ้น เพิ่มพูนความรู้สึกทั่วไปเกี่ยวกับความดีความชั่วและมีผลในทางอบรมมากกว่าจะเป็นการข่มขู่โดยตรง”

การลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์ถือว่า การลงโทษทำให้อาชญากรรมลดลง เนื่องจาก ประการแรก การลงโทษจะมีผลยับยั้ง (deterrence) มิให้มีการกระทำความผิดอาญา โดยจะมีผลเป็นการยับยั้งทั้งกับตัวผู้กระทำความผิดและแก่บุคคลทั่วไป ประการที่สอง การลงโทษจะมีผลเป็นการแก้ไข (reformative effect) และฟื้นฟู (rehabilitative effect) ผู้กระทำความผิด โดยทำให้ผู้กระทำความผิดเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมที่จะเชื่อฟัง ไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย และประการที่สาม การลงโทษจะมีผลเป็นการตัดโอกาสมิให้ผู้นั้นกระทำความผิดขึ้นอีก (incapacitive effect) โดยการลงโทษจำคุกเป็นการแยกผู้กระทำความผิดออกไปจากสังคม ผู้กระทำความผิดจึงไม่มีโอกาสก่ออาชญากรรมขึ้นอีกในสังคม¹⁰⁶

จากการศึกษาทฤษฎีการลงโทษแบบอรรถประโยชน์ แนวคิดของทฤษฎีนี้จะคำนึงถึงอนาคตของสังคมว่าเมื่อมีการลงโทษเช่นนั้นแล้วสังคมจะได้รับประโยชน์อะไรในภายหน้า ไม่นับการมองย้อนอดีตถึงการกระทำความผิดที่ผ่านมา โดยการลงโทษตามทฤษฎีอรรถประโยชน์นี้มุ่งเน้นไปที่ประโยชน์สูงสุดของสังคมที่การลงโทษจะทำให้อาชญากรรมในสังคมลดลง

3) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคม (Social Protection Theory)

มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัย โดยการแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม เพื่อตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดอีก สำหรับการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมนั้น มีหลักการสำคัญคือ การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและอบรมบ่มนิสัย มากกว่าการลงโทษ เน้นการคุ้มครองสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ซึ่งการลงโทษจะเน้นให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล เพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดี โดยกำหนดหลักเกณฑ์ในการป้องกันควบคุมและการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดไว้ในกฎหมายอาญาดูด้วย เช่น การนำหลักเกณฑ์และวิธีการเพื่อความปลอดภัยมาใช้กับผู้กระทำความผิด เป็นต้น¹⁰⁷

แนวคิดนี้เชื่อว่าผู้กระทำความผิดเป็นผู้ก่อภัยต่อการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของคนในสังคมการลงโทษจำคุกหรือโทษประหารชีวิตย่อมเป็นการตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม

¹⁰⁶ ศรีนยา สิวา. (2559). *กำเนิดสิทธิทอริกส์: อุปกรณ์ควบคุมผู้กระทำความผิด*. บทความวิชาการ, สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. หน้า 3. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://library2.parliament.go.th/ebook/content-issue/2559/hi2559-006.pdf> [2563, 16 เมษายน].

¹⁰⁷ สัญญพงศ์ ล้อมประเสริฐ, สุธีราภรณ์ แสงจันทร์ศรี และอนิสมา มานะพน. (2562). *การลงโทษผู้กระทำความผิดอาญา*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://rsucon.rsu.ac.th/files/proceedings/nation2019/NA19-109.pdf> [2563, 16 เมษายน].

และยอมทำให้สังคมรู้สึกปลอดภัยจากอาชญากรรมและบุคคลที่อาจก่ออันตราย การลงโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกที่มีกำหนดเวลา เป็นการคุ้มครองมิให้ผู้กระทำผิดกลับมาทำร้ายหรือก่ออันตรายต่อสังคมอีกตลอดไป หรือชั่วระยะเวลาหนึ่ง¹⁰⁸

กล่าวโดยสรุป การลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อคุ้มครองสังคมนั้น คือ การลงโทษผู้กระทำความผิดโดยตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม เพื่อให้ผู้นั้นไม่สามารถกลับมากระทำความผิดได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง หรือตลอดกาล เช่น การประหารชีวิต การจำคุก หรือการกักขัง เป็นต้น

4) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Rehabilitation Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู เป็นทฤษฎีที่มีวิวัฒนาการมาจากการลงโทษที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นทดแทนและยับยั้งการกระทำความผิด เนื่องจากแนวคิดเรื่องการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่อาจบรรลุวัตถุประสงค์เรื่องการป้องกันสังคมจากอาชญากรรม ภายหลังจากที่ผู้กระทำความผิดพ้นโทษแล้วไม่สามารถกลับตัวเป็นคนดีได้ และมีจำนวนไม่น้อยที่หวนกลับไปกระทำความผิดมากขึ้นหรือรุนแรงมากขึ้น จากปรากฏการณ์ดังกล่าวของสังคม จึงต้องหาแนวทางที่จะแก้ปัญหา โดยให้ผู้คนตระหนักถึงผลเสียของโทษจำคุก และสนับสนุนให้ใช้วิธีศึกษาผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล เพื่อที่จะนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขให้ผู้กระทำความผิดปรับตัวเข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม¹⁰⁹

ความเชื่อพื้นฐานของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ตามทฤษฎีนี้เชื่อว่าการลงโทษควรมีเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นคนดี เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำ รวมทั้งพยายามที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดสามารถให้กลับตัวเป็นคนดี กลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติจึงต้องมีการให้การเรียนรู้การอบรมให้เพียงพอที่เขาจะใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เช่น การฝึกอาชีพ รวมทั้งการพยายามช่วยให้ผู้กระทำผิดไม่รู้สึกรับผิดชอบจากการที่ได้รับการลงโทษไปแล้ว ซึ่ง เคิร์ชเวย์ (George F. Kirchway) ให้ทัศนะว่า “การลงโทษ ไม่สามารถยับยั้ง ผู้ซึ่งหย่อนความรับผิดชอบได้ เพราะว่าเขาไม่รู้ถึงผลร้ายที่จะได้รับจากการกระทำผิด ไม่สามารถที่จะยับยั้งบุคคลวิกลจริตได้ เพราะว่าเขาพยายามขัดแย้งกับบรรทัดฐานของสังคมอยู่แล้ว ไม่สามารถยับยั้งผู้ที่กระทำผิดด้วยความฉลาดได้ เพราะว่าเขาย่อมไม่คิดว่าจะถูกจับได้ ไม่สามารถยับยั้งผู้ซึ่งกระทำผิดโดยกะทันหันได้ เพราะว่าแรงกระตุ้นให้กระทำผิดมีมากกว่าที่จะคิดถึงเหตุผล ถ้าการลงโทษไม่สามารถยับยั้งบุคคล

¹⁰⁸ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 34. หน้า 459.

¹⁰⁹ เสมอแซ เสนเนียม. (2536). *มาตรการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยอาศัยการบริการสังคม*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 15.

เหล่านี้ได้ แล้วใครกันที่การลงโทษจะยับยั้งได้ ก็คงจะมีแต่บุคคลซึ่งมีมาตรฐานความประพฤติที่ดี และไม่ละเมิดกฎหมายซึ่งไม่จำเป็นต้องอาศัยการลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งมาชุกเลย”¹¹⁰

วัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู

จากแนวคิดของทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูนี้ จะเห็นได้ว่า การลงโทษควรมีความมุ่งหมายที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดกลับตัวเป็นคนดี และสามารถกลับเข้ามาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขต่อไป โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้¹¹¹

ประการแรก มุ่งที่จะศึกษาทำความเข้าใจ สาเหตุแห่งการกระทำผิด โดยเน้นตัวบุคคลผู้กระทำผิด และสภาพแวดล้อม

ประการที่สอง เพื่อที่จะหาทางแก้ไขผู้กระทำผิดมากกว่าที่จะลงโทษ

ประการที่สาม การทำให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมของตนเองได้ และมีชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมอย่างเป็นปกติสุข

วิธีการเพื่อแก้ไขฟื้นฟูมีหลากหลายวิธี โดยวิธีที่ได้รับความนิยมที่ประเทศต่าง ๆ นำมาใช้ มีดังนี้¹¹²

วิธีแรก พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดประสบกับสิ่งที่ทำลายคุณลักษณะประจำตัวของเขา ทั้งนี้ เพราะว่าเมื่อผู้กระทำความผิดได้มาถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ ก็ทำให้ฐานะและชื่อเสียงของเขาเสื่อมลงในสายตาของผู้อื่นทำให้โอกาสที่จะกลับตัวลดน้อยถอยลง และที่สำคัญคือเมื่อผู้กระทำความผิดยังพอมีโอกาสจะกลับตัวได้ต้องมาอยู่ร่วมกับผู้กระทำความผิดที่เป็นอาชญากรอาชีพซึ่งมักจะทำให้ถูกครอบงำด้วยอิทธิพลในทางที่ไม่ดี วิธีป้องกัน คือ

การปล่อยตัวผู้กระทำความผิดโดยไม่ลงโทษจำคุก ตามที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลใช้ดุลพินิจรอกำหนดโทษ หรือรอกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดได้ และในระหว่างที่ศาลตัดสินให้รอกำหนดลงโทษ หรือรอกำหนดโทษอยู่นั้น ศาลอาจกำหนดให้จำเลยอยู่ภายใต้เงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติได้ เช่น ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานเพื่อให้เจ้าหน้าที่ได้สอบถามหรือให้คำแนะนำ หรือตักเตือนเกี่ยวกับความประพฤติ หรือการประกอบอาชีพ เป็นต้น กรณีที่จะใช้วิธีรอกำหนดโทษหรือรอกำหนดโทษบางประเทศได้กำหนดไว้อย่างกว้าง คือ โดยทั่วไปแล้วใช้วิธีดังกล่าวได้ เว้นแต่จะเป็นกรณีกระทำความผิดบางอย่างเท่านั้นที่จะรอกำหนดโทษได้หรือรอกำหนดโทษไม่ได้ แต่บางประเทศก็กำหนดไว้อย่างแคบ คือ กำหนดให้สามารถรอกำหนดโทษหรือ

¹¹⁰ ฌูร์ฌัวฌ์ สุธธิโยธิน. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 93. หน้า 28.

¹¹¹ ฌูร์ฌัวฌ์ สุธธิโยธิน. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 93. หน้า 29.

¹¹² อุทิศ แส่นโกติก. (2525). *กฎหมายอาญา ภาค 1*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิทยบริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ. หน้า 34-40.

รอกำหนดโทษได้ในเฉพาะความผิดบางอย่างเท่านั้น วิธีการนี้เป็นวิธีการที่มีผลกระทบต่อผู้กระทำ ความผิดเบาที่สุด เพราะผู้กระทำความผิดมีโอกาสที่จะไม่ต้องรับโทษทำให้ไม่ต้องประสบกับ อิทธิพลที่จะทำให้หลายคุณลักษณะประจำตัวของเขา

การปล่อยตัวหลังจากได้รับโทษจำคุกแล้ว คือ มีวิธีการที่ให้อำนาจ เจ้าพนักงานพิจารณาปลดปล่อยผู้ต้องโทษก่อนครบกำหนดโทษได้ หากเห็นว่าความเหมาะสม ในอันจะมีชีวิตอยู่ในสังคมของผู้นั้นจะเสื่อมทรามลงหากกักขังอยู่ในเรือนจำต่อไป และการปล่อยตัว ผู้นั้นออกมาจะไม่เป็นอันตรายแก่สังคม แต่วิธีการนี้มักมีกฎหมายบัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ไม่ให้ใช้ แก่ผู้กระทำความผิดจรรยาบางประเภท เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย โดยเจตนา หรือฐานกบฏ เป็นต้น วิธีการปล่อยตัวผู้ต้องหากระทำผิดก่อนครบกำหนดโทษนี้อาจมีเงื่อนไขเพื่อคุม ความประพฤติชั่วระยะเวลาหนึ่งหลังจากได้รับการปล่อยก็ได้

การแยกประเภทนักโทษ ผลร้ายของการที่นักโทษประเภทต่าง ๆ ต้องอยู่ ร่วมกันในเรือนจำอาจลดน้อยลงได้ โดยการแยกประเภทของนักโทษให้อยู่ต่างเรือนจำกัน หรือหาก จะอยู่เรือนจำเดียวกันก็พยายามแบ่งเขตไม่ให้ นักโทษต่างประเภทมาติดต่อกันได้ เช่น แยกนักโทษ อายุน้อยออกจากพวกผู้ใหญ่ แยกผู้ที่กระทำความผิดมาแล้วหลายครั้ง แยกผู้กระทำความผิดที่ ค่อนข้างบริสุทธิ์ออกจากประเภทที่ชั่วร้ายจริง ๆ เป็นต้น

วิธีที่สอง วิธีการปรับปรุงผู้ต้องโทษในระหว่างคุมขัง

ฝึกหัดอาชีพ

มีนักอาชญาวิทยาอ้างว่าความยากจนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีการกระทำ ความผิดและความยากจนมักมีสาเหตุจากการที่ไม่สามารถทำงานหาเลี้ยงชีพโดยสุจริตเพราะขาด ความรู้ความชำนาญในอาชีพ การฝึกหัดอาชีพย่อมเป็นวิธีการป้องกันการกระทำความผิดที่ได้ผล เมื่อผู้ต้องโทษได้รับความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพ เมื่อพ้นโทษแล้วก็มีโอกาสที่จะใช้ ความรู้ความชำนาญนั้นไปทำมาหากินโดยสุจริตได้ อันเป็นการเพิ่มโอกาสในการกลับเข้าสู่สังคม ได้อย่างปกติ

การศึกษาทั่วไป

การให้การศึกษาแก่ผู้ต้องโทษเป็นส่วนหนึ่งในการเพิ่มความสามารถของ ผู้ต้องโทษอันเป็นหนทางที่จะนำไปสู่การประกอบอาชีพโดยสุจริต

การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา

ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดมุ่งที่จะให้ผู้กระทำความผิดมาแล้ว กลับตัวได้ ไม่กระทำความผิดซ้ำอีก โดยทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกผิดชอบในตัวเองว่าการกระทำผิด

เป็นสิ่งไม่ดีไม่ควรกระทำ การอบรมทางศีลธรรมและศาสนาจึงเป็นสิ่งสำคัญของการปฏิบัติตาม
ทฤษฎีนี้

การรักษาพยาบาล

นักอาชญาวิทยาบางคนมีความเห็นว่า การกระทำความคิดทั้งหมดนั้นมี
สาเหตุมาจากความผิดปกติของร่างกายและจิตใจ ฉะนั้น การป้องกันการกระทำความคิดที่ได้ผลจริง ๆ
คือให้การรักษาพยาบาลผู้กระทำความผิดเพื่อแก้ไขความผิดปกติดังกล่าว ถึงแม้ความคิดดังกล่าวจะ
ไม่ได้รับการยอมรับว่าถูกต้องสมบูรณ์ แต่บางกรณีการกระทำความคิดก็มีสาเหตุมาจากความ
ผิดปกติของร่างกายและจิตใจ ซึ่งอาจแก้ไขได้ และสำหรับกรณีเช่นนี้ก็ควรได้รับการรักษาเพื่อตัด
สาเหตุอันจะนำไปสู่การกระทำความคิดต่อไป

วิธีที่สาม การให้ความช่วยเหลือหลังจากพ้นโทษ ผู้ที่เพิ่งพ้นโทษย่อมต้องการ
คำแนะนำในการดำเนินชีวิต ต้องการความช่วยเหลือในเรื่องการประกอบอาชีพ และต้องมีค่าใช้จ่าย
ก่อนที่จะสามารถทำงานเลี้ยงชีพได้ ซึ่งหากไม่ได้รับการช่วยเหลือในเรื่องเหล่านี้ผู้ที่พ้นโทษ
อาจจำเป็นต้องกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวคิดการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู มองว่า
มนุษย์ไม่ได้เป็นอาชญากรโดยธรรมชาติ จึงเป็นไปได้ที่จะแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับมาเป็นคนดี
สามารถใช้ชีวิตอย่างปกติ ด้วยวิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพ ด้วยการศึกษาและการบำบัด เพื่อนำผู้กระทำ
ความผิดนั้นกลับสู่สภาวะจิตใจที่ปกติ เพื่อสร้างทัศนคติที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ไม่หวนกลับไป
กระทำความผิดซ้ำ โดยการลงโทษนั้นต้องเหมาะสมกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล และการกำหนดโทษ
การพิจารณาความหนักเบาของการลงโทษ ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่จำเป็นต้องใช้ในการแก้ไข
เปลี่ยนแปลงผู้กระทำผิด ไม่ใช่ความหนักเบาของการกระทำผิด ดังนั้น จึงต้องลงโทษให้เหมาะสม
กับบุคคลผู้กระทำความผิดแต่ละคนว่าเขาควรได้รับการแก้ไขอย่างไร